

Ben 63.64 2402 6 00

ПРЫВІТАННЕ ЖАНЧЫНАМ- БАРАЦЬБІТАМ ЗА МІР!

РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА

№ 6 ЧЭРВЕНЬ 1963

+ прылож.

Г. Каржоў. «Інтернацыянал».

ГІМН ПРАЛЕТАРЫЯЎ

(Да 75-годдзя з дня першага харавага выканання «Інтернацыянала»)

Паглядзіце на карціну, якую мастак Г. Каржоў назваў «Інтернацыянал».

...Поле бою. Забіты сцяганосец, але сцяг падхоплен байцом. Сцяг, пад якім здабывалася цяжкая перамога арміі рабочых і сялян. І вось над полем бою лунае чырвоны сцяг і льюцца гукі пралетарскага гімна. Здаецца, чуваць, як выводзіць трубач: «Это есть наш последний и решительный бой». Нясучца гукі «Інтернацыянала» і заклікаюць, узнімаюць жывых да барацьбы.

«Інтернацыянал» — міжнародны пралетарскі гімн і партыйны гімн Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Словы гэтага прызыўнога пафаснага гімна напісаны французскім паэтам-камунарам Э. Пац'е і ўпершыню былі надрукаваны ў яго зборніку «Рэвалюцыйныя песні» у 1887 годзе. А праз год кампазітар П. Дэгейтар паклаў тэкст «Інтернацыянала» на музыку. І ў чэрвені таго ж года гімн ўпершыню прагучаў у харавым выкананні рабочых Ліля.

Мінула 75 год з таго дня — «Інтернацыянал» стаў міжнародным, баявым пралетарскім гімнам. Ён перакладзены на многія мовы свету. Ні адна песня, ні адзін гімн за ўсю гісторыю чалавечтва не атрымаў такога шырокага распаўсюджвання сярод народных мас усяго свету, як «Інтернацыянал».

Ён гучыць як заклік да класавай згуртаванасці міжнароднага пралетарыяту — непрымірымага барацьбіта за звяржэнне капіталізму, за перамогу новага, камуністычнага грамадства.

У Расіі «Інтернацыянал» пачаў распаўсюджвацца ў першыя гады дваццатага стагоддзя, нягледзячы на забарону яго царскім урадам. Пераклад «Інтернацыянала» на рускую мову належыць А. Я. Коцу (Даніну). Упершыню быў надрукаваны ў рускім часопісе «Листки жизни», які выдаваўся за граніцай. А ў 1906 г. музыка «Інтернацыянала» была апублікавана ў Расіі ў зборніку рэвалюцыйных песень.

Пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі «Інтернацыянал» стаў гімнам нашай Савецкай дзяржавы. У ім зменены толькі адзін радок. Раней рабочыя спявалі: «Это будет последний и решительный бой». У кастрычніку 1917 года гэты бой з сусветным імперыялізмам пачаўся. Таму радок гімна загучаў так: «Это есть наш последний и решительный бой».

З «Інтернацыяналам» наш народ адстаяў заваёвы Кастрычніка ў гады Вялікай Айчыннай вайны. З 1944 года «Інтернацыянал» стаў гімнам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 6 І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП

БЕЛАРУСІ

ЧЭРВЕНЬ,
1963

ГОД ВЫДААННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

63.64.2402

ЛЮДЗІ! КВЕТКАМІ ЛЕПЕЙ ПЛАНЕТУ ЗАСЕЙЦЕ...

«Прыйдзе дзень, калі сучаснае стане мінулым, калі будуць гаварыць пра вялікі час і безыменных герояў, якія тварылі гісторыю. Я хацеў бы, каб усе ведалі, што не было безыменных герояў, а былі людзі, якія мелі сваё імя, сваё аблічча, сваё спадзяванні і надзеі... Няхай жа гэтыя людзі будуць заўсёды блізка вам, як сябры, як родныя, як вы самі».

Гэтыя словы належаць нацыянальнаму герою Чэхаславакіі Юліусу Фучыку. Ён спяшаўся запісаць іх на абрыўку паперы ўсяго за некалькі гадзін да таго, «як усё будзе скончана»... Ён пакінуў іх як пагярэджанне, як наказ жывым за некалькі гадзін да таго, як вусны яго ўсклікнулі ў апошні раз:

«Людзі, я любіў вас, будзьце пільнымі!»

Мы, тысячы ахвяр — жывы людскі касцёр,
Надзей сатлелы цвет, асыпаны на жвір,—
Звяртаемся да вас, братоў сваіх, сяцёр:
Змагайцеся за мір, вартуйце пільна мір...

Спыніся і прыслухайся да гэтага закліку, падарожнік,— хто б ты ні быў, адкуль бы ты ні прыйшоў. Спыніся і прыслухайся: яны патрабуюць! І маюць права патрабаваць ад нас, жывых, яны — тысячы ні ў чым не вінаватых ахвяр, — маленючых дзяцей, пшчотных матак, бездапаможных старых...

Не абміні, падарожнік, гэты вокліч на камені, спыніся перад абеліскам, што стаіць у полі на ўзгорку на Магілёўскай шашы, за дзесяць кіламетраў ад Мінска. Гэта Трасцянец. Гэта тыя жудасныя могілкі на нашай шматпакутнай беларускай зямлі, дзе людзей палілі жывымі. Палілі нелюдзі з абліччам людзей...

Прайшлі гады — амаль ужо два дзесяцігоддзі з дня нашай перамогі над фашызмам — і зялёнай муравой зараслі безыменныя магілы. Абсыпаліся і зраўняліся з зямлёй салдацкія акопы, заржавелі каскі. Не зраўняліся толькі крываваыя барозны, пакінутыя вайной у сэрцах матак. Ды яшчэ глыбейшымі сталі маршчыны на тварах удоў, што без бацькоў пагадалі сыноў і зноў — сыноў ужо — аддалі ў салдаты.

Прыслухайся, падарожнік, да голасу, што нясецца з беларускага Трасцянца: «Змагайцеся за мір, вартуйце пільна мір!»

Прыслухайся і зрабі ўсё, што толькі ты здолееш, каб удзіны сыны, што пайшлі ў салдаты, вярнуліся на свае вяселлі. Каб не лілася людская кроў. Каб ніколі больш не гарэла зямля. Каб не задыхаліся ад дыму дрэвы...

Людзі, не сейце варожасць на свеце.

Кветкамі лепей планету засейце!..

На Віцебшчыне адбылося свята вясны.
Да позняга вечара гучалі музыка, звонкія песні.
Фота У. Лупейкі.

Сейце, людзі, кветкі на зямлі! Саджайце сады! Спявайце калыханкі немаўлятам! Будзьце шчаслівымі!

І вось, каб захаваць гэта шчасце для чалавецтва, у чэрвені ў сталіцы нашай Радзімы — Маскве збярэцца Сусветны кангрэс жанчын. На кангрэс з'едуцца дэлегаты з усіх краін свету. Прыедуць жанчыны — і тыя, хто перажыў жахі другой сусветнай вайны, і тыя, хто вядзе зараз нястомную барацьбу, каб адхіліць прывід новай крывавай бойні, якую пагражаюць свету імперыялісты...

Кангрэс збярэцца ў Маскве. Да яго рыхтуюцца ўсе савецкія людзі. Любоўна, з клопатам рыхтуюцца сувеніры для гасцей, памятныя падарункі, песні ад сэрца, танцы ад душы... Нашым гасцям — барацьбітам за мір — будуць гасцінна адчынены не толькі нашы дзверы, а і нашы сэрцы.

На кангрэсе жанчын у Маскве з новай сілай прагучыць непахіснае «не быць!» Не быць вайне...

На кангрэсе будуць прысутнічаць і жанчыны Беларусі. Яны ўспомняць, якія жахі перанёс наш беларускі народ. Яны раскажуць, як можна змагаліся нашы жанчыны, як беззапаветна ішлі яны ў бой і на смерць за шчасце Радзімы.

Няхай кожны ведае аб нашым нядаўнім мінулым, аб гадах вялікай барацьбы савецкіх людзей супраць фашысцкіх акупантаў. Гэтыя гады былі для ўсіх нас, савецкіх людзей, самай адказнай школай выпрабавання. Час выпрабавваў маральныя і фізічныя сілы і адначасова гартаваў людзей. І таму з такой сардэчнай узрушанасцю ўспамінаем мы нашых спадарожнікаў ваенных гадоў. Адны з іх і сёння яшчэ цвёрда і ўпэўнена крочаць па абноўленай зямлі і сёння яшчэ не выпускаюць з рук і высока нясуць сцяг мірных перамог. Другія ж — мы свята ўшаноўваем іх памяць — не вярнуліся дадому з ваенных дарог, яны пайшлі аддалі сваё жыццё за родную зямлю...

Бараніць яе савецкія людзі пайшлі, адарваўшыся ад мірных спраў, ад родных сем'яў, ад усяго, што было любам і бязмежна дорага сэрцу.

У першы ж дзень вайны чорная хмара засланіла неба, засланіла ад людзей іх шчасце і радасць. Палаў ахоплены пажарам заходні край Радзімы. Мірная савецкая зямля стагнала ад уласных і людскіх ран. Смерць і жудасць крочылі следам, іх страшэнны подых людзі адчувалі ўсюды... І тады над нашай зямлёй прагучаў заклік:

«Вставай, страна огромная,
Вставай на смертный бой
С фашистской силой черною,
С проклятою ордой».

І на гэты заклік, узяўшы зброю ў рукі, устаў увесь савецкі народ.

Больш 100 юнакоў і дзяўчат займаюцца пры рэспубліканскім радыёклубе ДТСААФ. На здымку: запяты ў радыёкласе. На лярэнім плане — тэрытэка завода зборнага жалезабетону Зоя Івася (лева), намотчыца радыёзавода Маргарыта Шынгарова і зборшчыца гадзіннікаў Ганна Марына Краснагір.
Фота І. Змітровіча.

Вось гаворыць праслаўленая беларуская партызанка Герой Савецкага Саюза Марыя Осіпава: «Я ўспамінаю маіх лепшых сяброў па партызанскіх справах тых гадоў і як цяпер бачу вочы іх, поўныя агню і помсты ворагу і быццам зараз чую біццё іх мужных сэрцаў. Не аб узнагародах і смерці думалі яны, часам ідучы на верную смерць. Вера ў перамогу надавала ім сілы, вера ў тое, што за плячыма ў кожнага стаяць тысячы людзей, готовых замяніць іх. І таму самыя смелыя, самыя гераічныя ўчынкі асобных людзей былі падзвігам, былі гераізмам не адзінак, а ўсяго народа».

На свяшчэнную барацьбу з ворагам узяўся ўвесь беларускі народ. Поплеч з мужчынамі, са зброяй у руках пайшлі барацьбіць за свабоду і незалежнасць Радзімы і жанчыны Беларусі. Толькі ў радах шматтысячнай арміі партызан было звыш 50 тысяч жанчын. Мужна, насмерць стаялі яны ў барацьбе

Цесная дружба яднае хлебарабаў Ашмянскага і Вільнюскага раёнаў. Суседзі братніх рэспублік саборнічаюць паміж сабой. Сябруюць паміж сабой і дзеці хлебарабаў. Нядаўна адбылася цёплая сустрэча вучняў школ Ашмянскага раёна і Меднінскай васьмігодкі Вільнюскага раёна.

Фота А. Радзішэўскага.

з фашысцкімі захопнікамі. Стойка, нароўні з мужчынамі, падзялялі яны ўсе выпрабаванні і нягоды ляснога партызанскага жыцця. Разам з мужчынамі хадзілі яны ў засады і на разведку, разам з мужчынамі падрывалі чыгуначныя пугі і масты, пускалі пад адхон цэлыя эшалоны жывой сілы і тэхнікі праціўніка. Подзвіг жанчын Савецкай Беларусі — удзельніц Вялікай Айчыннай вайны — высока ацэнены нашай партыяй і ўрадам. Восем тысяч жанчын-беларусак узнагароджаны ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза.

А Марыі Осіпавай, Алене Мазанік, Надзеі Траян, Ганне Маслоўскай, Алене Стэмпкоўскай і Алене Колесавай прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза.

Гэта ганаровае званне прысвоена пасля вайны яшчэ некалькім жанчынам: Веры Харужай, Фрузе Зяньковай, Зінаідзе Тусналобавай. Гэта яна, Зіна Тусналобава, пад кулямі і снарадамі вынесла з поля бою дзесяткі савецкіх байцоў і афіцэраў. Гэта яна ў 23 гады засталася без ног і з пакалеченымі рукамі... І не зламалася. І сёння ў першых радах барацьбітоў за мір ідзе гэта мужная з самых мужных жанчын — клатліваа маці, жонка, актыўны грамадскі дзеяч.

А колькі іх, слаўных і бясстрашных, а сёння сціплых і непрыкметных, працуе на самых розных участках нашага жыцця.

Год назад рэдакцыя «Работніцы і сялянкі» арганізавала сустрэчу жанчын — удзельніц Вялікай Айчыннай вайны. На гэту сяброўскую сустрэчу сабраліся праслаўленыя партызанкі, былыя воіны Савецкай Арміі, медыцынскія работнікі, сувязісткі, зенітчыцы. Сабраліся старыя сяброўкі-аднапалчанкі, а таксама і тыя, што не ведалі адна другую, аднак усё роўна былі адданымі таварышамі па барацьбе, па зброі... Ідуць гады. Сівеюць і губляюць бляск некалі чорныя і залатыя дзявочыя косы. Прыгінаюцца некалі стройныя постаці... Толькі сэрцы паранейшаму б'юцца гарача і няўрымсліва, ды позіркі вачэй, натхнёныя сустрэчай, гэтакія ж, як некалі, маладыя, бліскучыя.

Выступала на гэтай сустрэчы Аляксандра Нікіфараўна Захарава — былы камісар партызанскай брыгады № 225, што дзейнічала на Рагачоўшчыне.

— Колькі часу прайшло, — успамінала яна, — але мы, савецкія людзі, ніколі не забудзем зверстваў гітлераўскіх галаварэзаў. Хіба можна забыць такое? Восенню 1943 года мы атрымалі трывожны сігнал, што гітлераўцы акружылі вёску Фалічы. Пакуль мы прыйшлі туды, фашысты паспелі ўжо закончыць сваю зварыную справу. Вёску спалілі. Людзей пабілі. У канцы вёскі была выкапана велізарная яма. Яна ўся была набіта трупамі... І калі мы падышлі да ямы, то пачулі з глыбіні плач дзіцяці... Мы раскапалі яму, паднялі трупы і дасталі дзіця. Яно было ўсё акрываўленае. Мы яго ўзялі да сябе. Яно амаль суткі нічога не ела. Мы давалі яму і піць і есць, але яно не брала. І толькі вечарам папрасіла «касі» (кашы)... Астатніх дзяцей фашысты пакідалі жывымі ў калодзеж...

Была на гэтай сустрэчы Арыядна Казей, настаўніца 28-й мінскай сярэдняй школы, сястра вядомага героя-піянера Марата Казея. Арыядна Іванаўна не выступала. Не магла. Балела сэрца. Балелі старыя раны. У яе вайна забрала маці, забрала брата. Яе вайна пакінула ў 21 год без ног...

Арыядна Іванаўна Казей была ўдзельніцай канферэнцыі савецкай грамадскасці па раззбраенню ў Маскве.

— У калоннай зале Дома саюзаў, дзе адбывалася канферэнцыя, — расказвала яна, вярнуўшыся дадому, — я звярнула ўвагу на дзве лічбы. За апошнія 5554 гады жыцця чалавецтва на зямлі адбылося 14513 войнаў. Вы разумееце — гэта больш, чым дзве вайны на год...

Лёгка зразумець, чаму ўразілі гэтыя дзве лічбы яе, жанчыну такой мірнай прафесіі, як настаўніца. Называючы іх, Арыядна Казей думала не пра вайну. Думкі і клопаты яе былі пра мір на зямлі.

І гэта яшчэ таму, што ніхто так, як жанчына, не адчувае ўсёй глыбіні значэння і сэнсу святага слова «мір». У жанчын — і сыны, і мужы, і бацькі, і браты. І ўсе яны любімыя і дарагія, як толькі можа быць дарагое і любімае людзям жыццё. Вось чаму так ненавідзяць вайну жанчыны.

Всех, кого взяла война,
Каждого солдата,
Провожала хоть одна
Женщина когда-то...

Мужчыны памятаюць гэта. Яны не забылі ні гэтых вершаў, ні таго часу, калі яны былі напісаны паэтам. Жанчыны праводзілі... Толькі не ўсе, каго праводзілі жанчыны, вярнуліся дадому. І сёння яшчэ плачуць асірацелыя маткі, чые сыны пагелі на вайне. І сёння яшчэ сныць сваю маладосць без пары пасівелыя ўдовы. І толькі дзеці, тыя, якіх вайна застала ў калыхах, толькі яны не памятаюць і не ведаюць сваіх бацькоў...

«Ніколі не забудзем» — такую мужнюю кнігу крывёю ўласных сэрцаў напісалі беларускія дзеці, тыя, каму суджана было ў вайну ўратавацца, было суджана зрывацца з крыважаўных лап смерці. Гэту кнігу нельга чытаць без хвалявання і слёз. Яна перакладзена на многа моваў. На подзвігах і на пакутах беларускіх дзяцей у гады Айчыннай вайны выходзіла новае пакаленне пасляваенных арлянят.

Калона за калонай, атрад за атрадам, у шлоаху і гомане святочных сцягоў праходзяць яны, наша змена, наша падмога, наша вялікая надзея, па вуліцах і плошчах першага чэрвеня — у Міжнародны дзень абароны дзяцей. Некалькі год усяго спатрэбіцца для таго, каб падраслі яны і шырока ўзмахнулі падужэлымі крыламі! І каб яны хутэй дужэлі, для іх у нашай краіне робіцца ўсё. Выдатныя школьныя будынкі, цудоўныя палаты піянераў, санаторыі, тэатры — усё для дзяцей, усё для дзяцей. І ўсё гэта па заветах самага чалавечнага з людзей — вялікага Леніна.

...Прайшло ўжо колькі год, як 1 чэрвеня на ўсёй нашай планеце стала адметным і незвычайным днём. Міжнародны дзень абароны дзяцей для нас, дарослых людзей, — гэта сардэчнае хваляванне і клопат, як уберагчы бесклапотны смех дзяцей, як абараніць бясхмарную радасць іх маленства ад вайны... «Вайна» — людзі ніяк яшчэ не могуць выкрасціць са свайго лексікона гэта бялітаснае слова. Яно паўзе па зямлі чорнай гадзюкай і сваім смяротным ядам атручвае жывую чалавечую радасць.

Дзеці народжаны для шчасця. І той, хто ўзнімае руку на іх святое права, — злачынца тройчы. Чалавецтва не забыла і не даравала гітлераўскім людоедам ніводнай кроплі дзіцячай крыві, «атрыманай» у іх жудасных лабараторыях для салдат фюрэра... Чалавецтва не забыла і ніколі не даруе злачынцам Нагасакі і Хірасімы.

Дзеці не павінны ведаць жахаў вайны! Дзеці павінны расці ў радасці і шчасці!

Гэтыя словы зноў і зноў прагучаць у Маскве на Сусветным кангрэсе жанчын. Зноў і зноў ўскалыхнуць яны ўсю нашу планету магутнай хваляй.

І няхай баяцца гэтай хвалі тыя, хто забыў, чым канчаюцца войны...

КАМУНІСТЫЧНАЯ

У ЖЫЦЦІ так многа дзівоснага, радаснага. Не паспее сысці снег, а ўжо цягнуцца да сонейка пралескі, усміхаючыся свету сваімі чыстымі сінімі-сінімі вочкамі.

Ці — усход сонца! Колькі ні наглядзееш яго, столькі не перастаеш захапляцца гэтым цудам. Мора фарбаў, мора святла залівае зямлю, а ты стаіш здзіўлены і забываешся аб усім на свеце. І хочацца растварыцца ў гэтай прыгажосці ці, наадварот, — усю яе ўвабраць у сябе, ды так і ісці ў жыццё з гэтым чароўным адчуваннем хараства.

І ўсё-такі ні з чым не параўнаць светлае пачуццё, якое нараджаецца ад сустрэчы з хараством душы чалавечай. Здараецца ж у кожнага — зваліцца на цябе бяда, а разам з ёю, — ад адчаю напэўна, — прыйдзе недарэчная думка: «А каму, маўляў, да цябе справа, кожны ж сваім заняты». Замкнецца чалавек ды яшчэ і «дроў наломіць».

І як добра, калі ёсць у цябе сапраўдныя сябры. Яны ўсё зразумеюць. Яны падтрымаюць, памогуць. Асцярожна, тактоўна. А калі не твая праўда, скажуць табе аб гэтым прама, адкрыта.

Сэрца тваё пачне адтайваць, і ты ўжо цягнешся да людзей, да сонца, як тая вясновая сінявокая кветка. Пройдзе яшчэ крыху часу, і ты, удзячны бліжнім людзям, станеш больш моцным, больш упэўненым у сабе. Цяпер ты ўжо саромеешся думак аб сваім адзіноцтве: яны ж зневажальныя для тых, хто дзеля цябе забывае часам і пра сябе. І хочацца быць вартым іх дабраў...

Ксенія Чулянкова, высокая, чарнявая прадзільшчыца, не давала спуску нікому. Язык — як тая брытва. І калі б дзеля справы ён у ход ішоў! Але ж Ксенія кідалася ў атаку з-за спартыўнага, як кажуць, інтарэсу.

— Дурніца, чаго ты на свае сухія рукі мае пальчаткі нацягнула! — накідвалася яна раптам на ні ў чым не вінаватую за-

ліўшчыцу, не знаходзячы адразу сваю «спецмаемасць».

А то плётку пусціць па цэху: «Ведаеш, той з гэтай тайком сустракаецца, мне адна цётка казалася...»

І кіне камяк броду ў чалавека, так, між іншым.

Угаворвалі, саромілі Ксенію: ну, навошта табе гэта? Заліўшчыца яна выдатная, рукі залатыя. Толькі дзіву даешся, як спрытна снуюць яны пры запраўцы прадзільнай машыны. А ўслед за імі бяжыць белы штрышок — нітка віскознага, штучнага шоўку, танюсенькая, як павуцінка. І вось яна ўжо накручваецца на вялікую шпулю, якую тут называюць кулічом.

За ўмелства Ксеніі адной з першых прысвоілі званне ўдарніцы камуністычнай працы.

Ведалі ў змене і аб Ксеніных сямейных справах — муж любіць выпіць, паскандаціць. Шкадавалі яе і даравалі многа чаго.

А яна зусім разышлася. На гэты раз пад яе «абстрэл» трапілі прэміраваныя.

— Прэміруюць падліз, тых, хто начальства салам падмажа.

Не, гэта было ўжо занадта! Ачарніць амаль усю змену? Змену, дзе столькі добрага, светлага?!

— Ды ты што, Ксенія, супакойся! — спрабавала ахаладзіць яе Тамара Башкірава. — Навошта людзей дарэмна крыўдзіш? Гэтым разам ты прэмію не атрымала, другім разам хто іншы без яе акажацца. Сама ж казалася, што нешта не ўсе «кулічы» табе да спадобы, можа ў якім і брак знойдуць.

Але Ксенія не слухала, яна ішла напралом.

— А што я кажу — вось і ты да начальства падмазваешся! Прэмію зарабляеш?

Усяму ёсць канец. Надышоў канец і цяпласці змены. Усе сабраліся ў той жа дзень, пасля работы, выказалі Ксеніі

ўсё, што думалі пра яе. І Паша Рабава, і Клаўдзія Бурачэўская, і Тамара Копасць, і Соня Далініна. Ды ўсе. Таму што пакрыўдзіла ўсіх, зганьбавала.

— Хопіць! Які Ксенія ўдарнік камуністычнай працы? Хіба такія людзі пры камунізме будуць? Праўда, працуе яна добра. Але аднаго гэтага яшчэ мала для чалавека, калі толькі ён сапраўдны чалавек. Зняць трэба з Ксеніі званне, вось і ўсё.

І знялі. Ці, правільней кажучы, папрасілі аб гэтым прафсаюз. І прафсаюз падтрымаў.

Паўнатварая, прыгожая Ксенія неяк адразу падалася. Яна і зразумела — сорам вялікі. А тут яшчэ неўзабаве сын, другакласнік, з просьбай:

— Мам, пойдзем да нас на зорачку. Дзеці ўдарнікаў камуністычнай працы запрашаюць. Я ім пра цябе сказаў!

— Адчапіся, няма мне калі па вашых зорачках бегаць!

А ў самой камяк да горла падкаціўся і застыў там. І балюча, і крыўдна. Няўжо яна і сапраўды такая нікчэмная! Вось і аддзякавалі за шчырую працу.

Так, і такія думкі наплывалі. У цэху Ксенія «фасон трымала», пакрыўджаную з сябе строіла. Але бачылі ўсе — агрызалася яна больш ад упартасці.

— Ксеня, паедзем на экскурсію?

— Навошта я цяпер вам? Вы ж з мяне званне знялі.

Скажа так, а сама вочы ўбок адводзіць. Відаць, не вельмі упэўнена, што менавіта тыя словы, што сказала, патрэбны былі зараз. Так знікла былая Ксенія самаўпэўненасць. Пацішэла яна. Ды хіба ж не любіла яна сваю змену?! Чатырнаццаць год разам. Ведала, як добра ўсе да яе адносіліся, шкадавалі, калі дома што не так. І чаго толькі малала языком? Відаць, ад гэтых думак Ксенія працавала з яшчэ большай заўятасцю.

Пакрысе адтайвала душа Ксеніі. Нейкія месяцы праз два пасля таго непрыемнага сходу прыйшла да іх намеснік начальніка першага прадзільнага цэха Таццяна Фёдараўна Краўчанка і пачала абсталяванне правяраць. А ўслед за ёю, ад машыны да машыны, як цен, хадзіла Ксенія Чулянкова, так, па ўласнай ініцыятыве, — кожнае слова «начальства» лавіла, — няўжо знойдзе якое ліха? Душой хварэла за ўсіх, за змену.

І змена ўсё бачыла. Праз паўгода, калі напярэдадні мінулагадняга кастрычніка свята чацвёртай змене 1-га прадзільнага прысвойвалі званне калектыву камуністычнай працы, Ксеніі Чулянковай вярнулі адабраное ў яе званне.

Многа добрага можна пачуць на Магілёўскім заводзе штучнага валакна аб 4-ай змене першага прадзільнага цэха: і дружная, і працавітая. Вытворчыя планы з месяца ў месяц перавыконваюцца. Рабочыя ахвотна авалодваюць перадавымі прыёмамі працы. Значна паменшылася колькасць тэхналагічных парушэнняў. І разам з тым — лік прад'яўленых «кулічоў» узрос. Прадзільшчыцы тут самі выяўляюць брак.

— З-за лішняга «куліча» не будзем ахвяраваць працоўным сумленнем! — такі дэвіз у змене.

Камуністка Аляксандра Ісаевіч заўсёды ахвотна дапамагае сваім сяброўкам па змене. Вось яна (у цэнтры) дзеліцца сваім вопытам з маладымі работніцамі Любоўю Ільіной (злева) і Феняй Горскай.

Фота П. Нікіціна.

І яшчэ. Кожная прадзільшчыца авалодала дзвюма прафесіямі — заліўшчыцы і здымшчыцы. Гэта таксама вельмі згуртавала калектыв. А то як раней было? Стаяць дзве прадзільшчыцы па розных баках велізарнай машыны, і кожная толькі сваю работу выконвае. І калі заліўшчыцы патрэбны ўважліва і спрытнасць у першую чаргу, дык здымшчыцы «кулічоў» — фізічная сіла. Кожны кубак, у якім сядзіць «куліч», ваżyць каля пяці кілаграмаў. А такіх кубкаў на машыне — семдзесят сем, і за змену зняць кубкі, выкінуць гатовыя «кулічы», памыць кубкі і паставіць іх на месца патрэбна чатыры разы. Вядома, што за шэсць гадзін рабочага дня здымшчыца без рук заставалася.

Цяпер жа ў змене такі парадак заведзен: кожная заліўшчыца, акрамя трох заправак, за змену робіць і адзін здым «кулічоў», а кожная здымшчыца — адзін раз іх запраўляе і ўжо толькі тры разы здымае. І работа пайшла дружнай. А калі не выйшаў хто на змену, захварэў, лёгка зараз яго падмяніць: любая прадзільшчыца становіцца на адну і на другую аперацыю.

За чысцінёй машын пачалі прадзільшчыцы самі сачыць, хаця гэта і ўваходзіць у абавязкі памочніка майстраў. Але ж у іх і так работы вельмі многа, чаму ж не дапамагчы таварышам?

Чацвёртая змена — камсамольска-маладзёжная, таму што на тры чвэрці яна складаецца з моладзі. На чале камсамольцаў — кемлівая, хуткая Соня Далініна. Многія памятаюць, як дзесяць гадоў назад прыйшло ў цэх ціхае, сарамлівае, белагалавае дзеўчанё. Памятаюць і тое, як гэтае дзеўчанё ўнікліва прыглядалася да ўсяго, якія вострыя, удумлівыя пытанні падымала на палізанятках.

— Светлая галоўка, — адразу адзначылі ў змене.

І вось Соня — камсамольскі сакратар змены. І добры сакратар. Камсамольцы змены сапраўдныя завадатары цікавых і патрэбных спраў.

Не так даўно Соню выбралі дэпутатам

Акцябрскага раённага Савета дэпутатаў працоўных г. Магілёва.

Але ёсць у змене і людзі немаладзёжнага ўзросту. Тамара Андрэеўна Карпава на заводзе амаль ужо трыццаць гадоў. На пенсію збіраецца. У змене яе паважаюць за ўменне працаваць, за любоў да людзей. Зараз змена заклапочана: як лепей сваю Андрэеўну на пенсію праводзіць.

Аляксандра Ісаевіч — камуністка, стараста пачатковай эканамічнай школы. (Дарэчы сказаць, трыццаць чалавек са змены вучацца ў інстытуце, тэхнікуме, вярэбнай школе). Шура Ісаевіч — карэньчык моцны, упартая. Але калі ключык да яе падабраць — горы зверне. Гэта яна і Соня Далініна пайшлі працаваць на машыны, якія ў цэху называлі цяжкімі. Віскозная нітка прадзецца на розных машынах — розная. Некаторыя нумары шоўку прасці лягчэй, другія — больш цяжка. Вось Ісаевіч і Далініна і пайшлі на тыя машыны, якіх усе баяліся. І даказалі, што і іх можна як след асвоіць. Зараз у змене такі парадак заведзены: кожныя два месяцы прадзільшчыцы мяняюць машыны, каб не было крыўдна нікому.

А крыўд і сапраўды стала намнога менш. У свой час тут кинулі заклік: «Паважайце адзін аднаго! Перш чым псаваць настрой сяброўцы ці таварышу — падумай. Прыходзь на змену, як дадому, не гадзіны адпрацаваць, а будзь поўным гаспадаром».

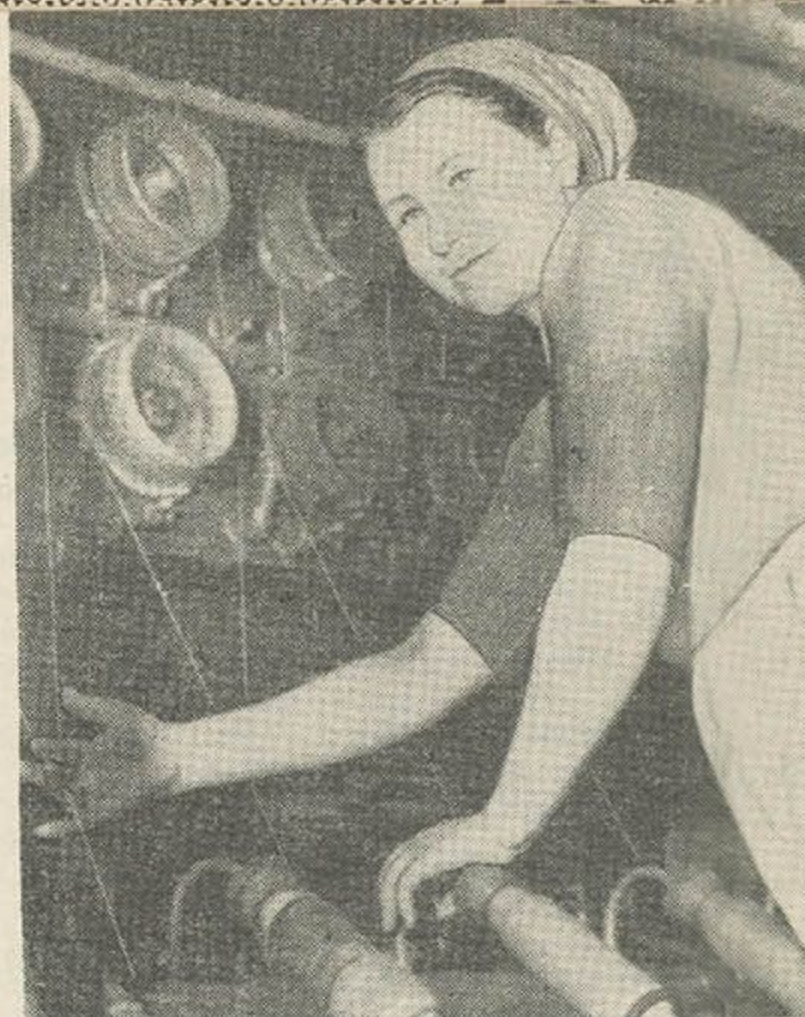
Гэты заклік прыйшоўся ўсім па душы. Нездарма ж і Ксенія Чулянкова, як ценё, хадзіла за начальствам, калі яно шукала недаробкі. Таму і Шура Ісаевіч і Соня Далініна пайшлі на цяжкія машыны. З той жа прычыны — калі здарыцца ў каго аварыя з машынай — уся змена памагае шукаць прычыну бяды. І, вядома, — знойдуць! І знойдуць хутка: усе ж разам, у гэтым і сіла!

Умовы работы ў цэху нялёгка — хімічная вытворчасць. Тут шмат чаго робіцца дзеля аховы здароўя рабочых. Але сёе-тое нельга не адзначыць. Размова пойдзе аб хімічных пальчатках. Аб тых, з-за якіх так разышлася некалі Ксенія. І пальчаткі сапраўды вельмі патрэбны прадзільшчыцам: увесь жа час рукі іх маюць справу з едкім хімічным растворам. Зараз прадзільшчыцы атрымліваюць на месяц дзве пары хірургічных пальчаткаў. Але яны малапрыгодныя для работы ў кіслым асяроддзі і хутка выходзяць са строю.

Прадзільшчыцам штучнага шоўку патрэбны спецыяльныя хімічныя пальчаткі, эластычныя і трывалыя. І Саўнаргас Беларусі павінен, нарэшце, па клапаціцца аб гэтым.

...Але — досыць пра цэх. Ён жа — толькі частка, вельмі важная, вядома, — але ўсё ж частка жыцця прадзільшчыц. Тут умеюць і па-за сценамі завода не забываць адзін аднаго. Разам з'ездзілі на экскурсію ў Кіеў і ў Віцебск — на дывановы камбінат, за вопытам, паглядзелі, як працуе брыгада памочніка майстра Клімова.

Ці хоць бы ўзяць нядзельнікі. Раней — як трэба ехаць у калгас бульбу, напрыклад, памагчы капаць, дык амаль

На гэтых прадзільных машынах і нараджаецца тонкае, як павуцінкі, штучнае валакно.

На здымку: прадзільшчыца Соня Далініна, камсамольскі важак 4-й змены 1-га прадзільнага цэха.

Фота П. Нікіціна.

у кожнай прычына для адгаворкі знойдзецца. Потым рашылі ездзіць на нядзельнікі з песнямі, музыкой. І сапраўды ж, добра ў вёсцы: цэлы дзень на свежым паветры. Да гэтага часу ўспамінаюць усе, як лён церабілі ў калгасе — і дружна і весела.

А паездкі па грыбы? А святочныя сямейныя вечары? Адзін такі вечар, на кастрычніцкія святы, гулялі на кватэры ў Шуры Ісаевіч. Сабралася чалавек шэсцьдзесят. Рыхтаваліся ўсе разам, думалі, як лепш усё зрабіць. І так добра атрымалася — што і жадаць лепшага няма чаго. У чатырох прадзільшчыц мужы гарманістамі аказаліся, ажно цэлы ансамбль атрымаўся. Спявалі, танцавалі, жартавалі ад душы — сумаваць нікому не далі. А назаўтра прыйшлі памагчы гаспадыні дома ў кватэры прыбраць, посуд памыць.

Не, нездарма пра чацвёртую змену кажуць, што яна дружная. Гэта сапраўды так. І ўжо калі шчыра казаць, то заслуга ў гэтым, вядома, не адных толькі жанчын. Ёсць і мужчыны ў змене: начальнік змены Георгій Фаміч Максіменка, памочнікі майстраў Нікіцін, Мядзведзеў, Савіцкі і іншыя.

А калі ўжо зайшла гаворка пра мужчын змены, то ніяк нельга абысці Уладзіміра Аляксеевіча Верашчагіна, хоць яго зараз і няма на заводзе. Ён прыйшоў сюды два ці тры гады назад, пасля ўніверсітэта. На заводзе Верашчагіна прызначылі якраз начальнікам чацвёртай змены. Змена працавала добра і раней, але вось дружбы такой не было. Уладзімір Аляксеевіч запаліў гэты свяшчэнны агеньчык, і ён разгарэўся цудоўным, яркім святлом. І хоць зараз маладога камуніста Верашчагіна вылучылі на кіруючую камсамольскую работу — выбралі першым сакратаром Акцябрскага райкома камсамола Магілёва, усё роўна ні змена не забывае яго, ні ён — змену. Таму што ні з чым не параўнаць светлае пачуццё, якое нараджаецца ад сустрэчы з характвам душы чалавечай.

І. СМІРНОВА

У прахадной Магілёўскага завода штучнага валакна — кніжны кіёск. Абслугоўванне ў ім — на грамадскіх пачатках. У абедзены перапынак сюды прыйшлі работніцы Надзея Узанкова (злева) і Галіна Шкаленка. За прылаўкам сёння — член камітэта камсамола Раіса Кашуба.

УДАРНЫ ФРОНТ

Б РЫГАДЗІРАМ я працую нядаўна, другі год. Але і гэты кароткі час я пераканалася: калі справы ў брыгадзе ідуць дрэнна, людзі не выходзяць на работу — вялікая доля віны кладзецца на брыгадзіра. Ад яго залежыць арганізаваць работу так, каб людзі самі былі зацікаўлены: «А што мне сёння рабіць, куды ісці?» І зрабіць гэта зусім не цяжка. Па-першае, трэба правільна налічваць працадні. У нас у брыгадзе вісіць табель, дзе кожны бачыць, што ён сёння зрабіў: працадзень або больш. Дакладнасць — першы памочнік брыгадзіра. І яшчэ, трэба быць справядлівым. Працуеш з людзьмі, а людзі, як добры барометр да дажджу, вельмі адчувальныя да несправядлівасці. Працаваў чалавек добра, зрабіў больш, чым ад яго патрабавалася, — не грэх і пахваліць. А дрэнна працаваў — таксама трэба сказаць, каб ён ведаў, што ад брыгадзіра нічога не схаваеш, яго гаспадарскае вока ўсюды.

У нашай брыгадзе 270 гектараў зямлі і гектараў 150 балота. Сёлета першы год балота асвойваем. Пасеялі там жыта, віка-аўсяную сумесь, ячмень, травы, кармавыя буракі, брукву, кармавую капусту, моркву. Гэта ў нас накіраванае даследнае ўчастак. Паглядзім, што там будзе лепш расці, тое і будзем сеяць у далейшым.

Рашэнне партыі і ўрада аб спецыялізацыі сельскай гаспадаркі мы сустрэлі з вялікім адабрэннем.

Калгас наш будзе спецыялізаванай мяса-малочнай гаспадаркай, дзе значнае месца будзе адведзена буйной рагатай жывёле. Ужо цяпер адчуваецца гэты пераход на новую спецыялізацыю. У параўнанні з мінулым годам мы значна павялічылі пасевы збожжавых культур, якія прызначаны на канцэнтраты, павялічылі плошчу пад бульбу. Пасеялі яе квадратна-гнездавым спосабам. На частцы пасеваў кукурузы, гектараў на 60, падсеялі лубін. Усё гэта пойдзе на корм жывёле.

У нас у калгасе падлічылі, што амаль дзве трэці пасяўной плошчы будзе адведзена пад кармавыя культуры для жывёлагадоўлі, так, як раіць у сваім дакладзе таварыш К. Т. Мазураў. І колькасць жывёлы ў нас узрасце ў некалькі разоў. Усіх цялушак і сваіх і законтрактаваных у калгаснікаў мы пакідаем для папаўнення арцельнага статка. Я зараз гавару пра справы калгасныя, бо нельга пра іх не гаварыць, яны хваляюць кожнага, хто зацікаўлены ў крутым уздыме сельскай гаспадаркі.

Жанкі ў нас у брыгадзе добрыя, працавітыя. Мы першыя ў самым кароткім тэрміны закончылі адказнейшы перыяд у жыцці вёскі — веснавую сяўбу. Мне не трэба было хадзіць па хатах і прасіць: «Ідзіце працаваць». Людзі самі ішлі, і работа кіпела. Але сярод добрых працаўнікоў ёсць і лепшыя. Гэта Фёкла Крэнц, звенявая па вырошчванню цукровых буракоў, калгасніца Надзея Блін і Дар'я Калачык — звенявая па льну, і калгасніцы Кацярына Лапата, Кацярына Карпіновіч і многія іншыя працуюць так, што душа радуецца. І зарабляюць нядрэнна, бо брыгады нашы на гаспадарчым разліку. Вырасціла брыгада большы ўраджай — значыць больш атрымалі і калгаснікі.

Чатыры гады назад я закончыла Мар'інагорскі тэхнікум. Год працавала аграномам у калгасе «XIX партз'езд» Глыбоцкага раёна. Работа мне падабалася. Але ўсё часцей я атрымлівала пісьмы з дому, што ў родным калгасе справы ідуць дрэнна. Кожны год мяняюць старшыню, але ўсё не шанцуе на добрага гаспадара. І я паехала на бацькаўшчыну. Амаль адначасова са мной у калгас прыехаў новы старшыня Леанід Кузьміч Максіменка. Ён мне прапанаваў стаць планавіком-эканамістам. А мяне больш вабіла работа на полі. Але старшыня сказаў: «Трэба», і я згадзілася. Помню, колькі на праўленнях гаворкі было пра дрэнную працу, пра абыякавасць калгаснікаў да агульнай справы. Леанід Кузьміч гаварыў:

— Трэба зацікавіць калгаснікаў.

І тады рашылі перавесці ўсе брыгады на гаспадарчы разлік, каб ліквідаваць абыякавасць ў аплаце, каб нікому крыўдна не было.

Да позняй ночы затрымліваліся ў канторы і старшыня, і бухгалтар, і спецыялісты, і я. Распрацавалі мерапрыемствы, азнаёмілі з імі калгаснікаў. Многія чухалі патыліцы, нават крычалі:

— Не трэба нам гэтага разліку! Без яго жылі і пражывем!

А другія, наадварот, гаварылі:

— Правільна! Нарэшце!

І гаспадарчы разлік увайшоў у жыццё брыгад.

Я працавала ў канторы, спісвала горы папер. Але ўвесь час адчувала, што знаходжуся не на тым месцы, дзе патрэбна.

І вось на сакавіцкім Пленуме ЦК КПСС Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў звярнуўся з заклікам да моладзі пайсці працаваць у калгасы і саўгасы, на перадавы, ударны фронт сельскагаспадарчай вытворчасці.

Мне здалася, што Мікіта Сяргеевіч звярнуўся да мяне асабіста. Бо працу ў канторы я не лічыла ўдарным фронтам.

Размова са старшынёй калгаса, — і мне далі самую адсталую брыгаду, дзе ў 1961 г. сабралі толькі па 5,9 ц збожжа з гектара, 69 ц бульбы і па 2,5 ц ільну.

Чаму такія нізкія ўраджаі?

Адказ на гэтае пытанне просты і кароткі: брыгадзір быў п'яніца.

З чаго пачынаць? Дзве праблемы, самыя неадкладныя стаялі тады на парадку дня: працоўная дысцыпліна і — угнаенні. Пагаварыла з калгаснікамі шчыра, як кажуць, «па душах». Шмат не абяцала, толькі сказала, што гарэлку не п'ю і ўсё буду рашаць справядліва. Хто не працуе — не атрымае каня на апрацоўку прысядзібнага ўчастка. А ўгнаенні — тут ужо дапамагло праўленне калгаса. Далі для брыгады ТМАУ столькі, колькі я папрасіла. Яны нас і выручылі. Падкармілі жыта, унеслі пад прапашныя культуры, змешваючы ТМАУ з гноем. І ўраджай павысіўся больш як удвая.

Я не агаварылася, калі раней сказала, што жанкі ў нас добрыя, працавітыя. Сапраўды, жанчыны ў калгасе — асноўная рабочая сіла. Маладыя мужчыны працуюць то ў Маладзечна, то на цагельным заводзе, які знаходзіцца на тэрыторыі калгаса, то на спіртзаводзе. Туды ж глядзіць і моладзь, скончыўшы школу. І вось камітэт камсамола (а я з'яўляюся яго членам) звярнуўся з заклікам да камсамольцаў калгаса, сваіх землякоў — юнакоў і дзяўчат, якія працуюць у горадзе, вярнуцца ў родную сельгасарцель.

Спадзяюся, што наш заклік знойдзе водгук у душы тых, да каго ён звернуты.

Антаніна МЯКШЫЛА,

брыгадзір паляводчай брыгады калгаса «Беларусь»
Маладзечанскага ўпраўлення.

На здымку: брыгадзір Антаніна Мякшыла запісвае глыбіню
ворыва трактарыста Вячаслава Лазара.

Фота П. Нікіціна.

ЗНОЎ ЗАСПЯВАЮЦЬ

НА нядзелю Надзея ехала да маці ў Рэчыцу.

На ўскраіне невяліччай вёскі аўтобус сапсаваўся, і ўсе пасажыры высыпалі з машыны.

Быў ціхі сонечны ранак. Ад зямлі, якая ўжо ў многіх месцах выстаўляла з-пад снегу сонцу спіну, курылася сіняватая пара, там-сям на ўзгорках маладое жыта адлівала аксамітам, бралася на рост. І нечакана ўсе, як па камандзе, паднялі галовы ўверх. Высока-высока ў небе маленькая кропля-званочак паведамляла сваім спевам наваколлю: вясна прыйшла.

— Прыгажосць якая... — міжволі вырвалася ў Надзеі.

Сусед па аўтобусу пачуў гэтыя словы, скептычным позіркам акінуў стройную постаць дзяўчыны.

— Ідылія, слоў няма. Для вас, гарадскіх, усё гэтак. Вясна, кветкі... Ах!.. Ох!.. Адпачыць прыязджаюць у вёску, набрацца сіл. А працаваць хто будзе там, я вас пытаюся, хто будзе? Горад усіх цягне, у вёсцы адны старыя застаюцца...

Слухала яго Надзея, не перабівала.

А потым... потым сказала на сваім заводзе, што хоча паехаць працаваць на вёску. Дзяўчаты аж раты паразяўлялі.

— Няўжо сапраўды паедзеш? — пытаўся яны.

— Так, еду. У саўгас «Навабеліцкі», — Надзея дастала з сумачкі чырвоную кніжачку, камсамольскую пучёўку.

Хадзіла па цэху, весела адказвала на пытанні знаёмых, але ўсё ж было сумнавата, крыху не па сабе.

Цяжка развітвацца з людзьмі, з якімі звязана так многа. Сюды, на «Гомсельмаш», у механічны цэх, дзе брыгадзірам старшы майстар Леў Самадзёдаў, прый-

шла яна ўпершыню пасля дзесяцігодкі. Тут яе навучылі такарнай справе, памаглі стаць добрым спецыялістам.

Радаваліся, калі Надзеі разам з іншымі дзяўчатамі прысвоілі званне ўдарніка камуністычнай працы.

А цяпер яна развітваецца з усім. Паглядзела ў апошні раз на свой станок, на сяброў.

— Да пабачэння, мае родныя. Прыязджайце да мяне, — прагаварыла і хуценька падалася да выхаду...

Дырэктар саўгаса Цімафей Лявонавіч Сабаленка нешта пісаў, калі Надзея пераступіла парог пакоя. Падняў галаву, доўга пазіраў на незнаёмую дзяўчыну.

Надзея паклала перад ім камсамольскую пучёўку. Дырэктар уважліва разглядаў яе, было бачна, што з такімі паперамі сустракаецца ўпершыню.

— Добра, што пра нас не забываюць, — нарэшце сказаў ён. — Дык што мы ўмеем?

— Пакуль нічога. Станкі вось, машыны ведаю...

— У нас там усё месцы заняты... Вось хіба даяркай пойдзеце? Праўда, механізацыі яшчэ няма, але абяцаю, што будзе, і тады вы навучыце ўпраўляцца з ёю і іншых даярак.

— Даяркай дык даяркай! Згодна! — рашуча прамовіла яна.

— Родзічы, знаёмыя ёсць тут?

— Не, нікога не ведаю.

Адказ дзяўчыны яшчэ больш зацікавіў дырэктара.

«Напэўна, з характарам, калі на такое адважылася», — падумаў ён.

Ён быў рады той «першай ластаўцы», што прыляцела з горада на работу ў саўгас.

...Лес. Ён быў цяпер побач з пасёлкам. Выйдзе Надзея з хаты, дзе пасялілася ў адзінокай бабулі, доўга стаіць, углядаецца ўдалачынь. А там у сіняватой смуге гойдаюцца галінкі елкі, прыхарошваюцца пад лёгкім ветрыкам бярозкі.

Праўда, у першым дні любавання характаром не было калі. Стамлялася вельмі, хоць рукі былі і прывычныя да працы.

Ганна Філімонава, вопытная даярка, у вучаніцы да якой трапіла Надзея, павучала, давала парады. Як ні спрабавала Надзея, а больш чатырох кароў у першыя дні не магла выдаць. Скончыць работу — глядзіць, а ўжо ўсе па 12—15 кароў выдаілі.

— Нічога, навучышся! — падбадзёрвалі старэйшыя.

І сапраўды навучылася. Не горш за іншых даярак пачала працаваць.

А аднойчы, калі яшчэ сонца толькі што прачнулася, прыбегла на ферму, вочы так і гараць, так і свецяцца.

— Дзяўчаткі, што я ўчора вычытала, — радасна загаварыла яна. — Гэта ж у іншых гаспадарках па 50—60 кароў абслугоўваюць, і ўсё дзякуючы механічнаму даенню, механізацыі... А ў нас што? Калі размаўляла з дырэктарам саўгаса, абяцаў шмат. Прыйдзеца напаміць!

Але напамінаць не давялося. Ды-

рэкцыя купіла абсталяванне для механічнага даення кароў, у кароўніках з'явіліся аўтапалкі.

...У першыя дні здарылася нечаканае. Рэзка ўпалі надоі. Даяркі яшчэ не ведалі, што так і павінна быць, што каровы павінны прызыкнуць. Апрача таго, апараты новыя, неведомыя, і параіць, як з імі ўпраўляцца, таксама пакуль ніхто не мог. Прымацоўвалі іх да кароў пры дапамозе шлеек. Вялікую зробіць — спадае на зямлю апарат, малую — патрэбна перавязваць.

«Тут штосьці не так», — задумалася Надзея.

А калі паслалі яе на злёт даярак механічнага даення, у перапынку падыйшла да даяркі з саўгаса «Хальч» Надзеі Летуновай.

— Пакажы, — папрасіла яна, — як працуеш.

І вось дзве даяркі ў кароўніку. Летунова паказала, як пераабсталяваць апарат, каб патрэба прымацоўваць шлейкі адпала.

«Вось гэта здорава!» — падумала Надзея.

Праз некалькі дзён апараты на іх ферме былі пераабсталяваны.

І тут зноў упалі надоі.

— Чаму? Што? — захаляваліся даяркі.

— Машыны з'елі малако... — непрыемны слых поўз па пасёлку.

— Не ў машынах тут справа. Паша дрэнная, — загаварыла Аня Старавойтава. — Бачыла я, дзе яны пасуць, здзек з жывёлы.

Павярнуліся дзяўчаты ды да дырэктара. Шмат накіпела на душы. Якое ж гэта механічнае даенне, калі 8 даярак, як было, так і засталася, а гэту работу можна ўчатырох зрабіць. Дасталася і пастухам, што лянуюцца ганяць жывёлу на далёкія, але добрыя выпасы.

Прайшоў час, у саўгасе загаварылі:

— А ўсё ж выгадная гэта справа — механічнае даенне...

— Патрэбна было б і на іншых фермах «ёлчкі» завесці...

— Ды і надоі не горшыя, чым у іншых. За год па 2021 літру надаілі.

А калі патрэбна — значыцца патрэбна. Першым чынам людзей падрыхтаваць неабходна. І вось на ферму аддзялення суседняга саўгаса «Запаветы Ільіча» пачалі прыходзіць даяркі. Надзея Кашыцкая была тут выкладчыцай. Знаёміла з будовай апаратаў, паказвала, як лепш з імі абыходзіцца. Што ні кажыце, а яна была кіраўніком «эканамічнай школы» даярак.

...А дні бягуць. Вось ужо год, як Надзея Кашыцкая пасялілася ў ціхім пасёлку Калініна, ужо год, як па вузкай сцяжынцы ўпершыню прыйшла на ферму. І зноў прамінула вясна. Другая вясна, якую сустрэла дзяўчына ў саўгасе. Зноў у небе заспяваў жаўранак, загадаў падняць галаву ўверх. За ім з'явіўся другі, трэці. За першай ластаўкай прыляцалі другія...

А. АСТРЭЙКА

Клапоцяцца аб людзях у саўгасе «Доўгаўскі» кіраўскага ўпраўлення. Тут адкрыт камбінат бытавога абслугоўвання. Ёсць швейная і шавецкая майстэрні, аддзел раскroj тканін, хутка будзе працаваць цырульня.

На здымку: майстар жаночага адзення Кацярына Нікіфараўна Рогаль прымярае сукенку рабочай саўгаса Ользе Пракапенка.

Фота Н. Жалудовіча.

ЖАВАРАНКІ

УДАРОЗЕ ўсякае здараецца. Вось і на гэты раз: толькі Сяргей Еўдакімаў мінуў Родню, як на лёдзе, што празрыстаю плеўкаю пакрываў шашу, машыну крутнула і занесла ў адхон. А тут узнялася такая замець, што нават боязна было вылазіць з кабіны. Парывісты вецер гнаў па полі воблакі белай пазёмкі. Снег засыпаў колы машыны, дробнымі льдзінкамі ўразаўся ў твар, забіраўся за каўнер, забіваўся ў валёнкі. Да таго ж, зусім нечакана, як гэта заўсёды здараецца ў студзені, сцямнела.

Сяргей мо ў соты раз спрабаваў выбрацца з гэтай пасткі. Матор роў, нібы сірэна, шалёна круціліся колы, а машына, не кранаючыся з месца, усё глыбей асядала ў снег.

«Не, — нарэшце вырашыў шафёр, — трэба прасіць дапамогі».

Ён выйшаў на шашу і паспрабаваў спыніць машыну...

Адны праляталі міма. Другія спыняліся, аглядалі месца, спачу-

— Ды што я жартаваць з табой буду? Хутчэй! Ну, прывяжай! — скамандавала жанчына. А сама развярнула машыну і падгнала да самага краю дарогі.

— Асцярожна! — крыкнуў Сяргей. — І цябе зацягне!

Жанчына залезла ў кузаў і выкінула адтуль папярковы мяшок. Потым спрытна саскочыла на лёд, развязала мяшок і прыгаршчамі пачала сыпаць пясок пад колы.

— Няўжо пясок возіш? — здзіўся Сяргей.

— А як жа! Бачыш, якая наледзь!

Мінут праз дзесяць абедзве машыны стаялі на шашы.

— Дзякую, — прагаварыў Сяргей. — Ты ўжо даруй мне! Я думаў, ты жартуеш. Як жа цябе завуць? Хто ты?

— Шафёр! — кінула жанчына і закрыла дзверцы.

— Стой! — закрываў Сяргей, барабаначы ў шкло. — Стой! Каму ж я буду пісаць падзяку?

УДАРОЗЕ

вальна ківалі галовамі, але не адважваліся дапамагчы. І іх магло зацягнуць у кювет.

Вельмі доўга Сяргей спрабаваў выбрацца на дарогу. Ён ужо не звяртаў увагі на машыны, якія зрэдку праходзілі міма.

Зусім выбіўшыся з сіл, шафёр рашыў ісці ў саўгас, прасіць трактарыстаў, каб дапамаглі. І якраз у гэты час побач спыніўся самазвал «ГАЗ-93».

— Што, браце, сядзіш? — з цемры данёсся павучы жаночы голас.

І ў святле фар Сяргей убачыў жанчыну ў зашмальцаванай ватоўцы, штанах-ватніках, валёнках і шапцы-вушанцы.

— Сядзіш? — перапытала жанчына.

— Сяджу, — з горыччу адказаў Сяргей.

— І нельга выбрацца?

— Спрабаваў. Не выходзіць.

Жанчына ўважліва аглядзела шашу і зазначыла:

— Так, моцна сеў... Але паспрабаваць можна.

— Тут не такія, як ты, былі і то...

— Не адважыліся? А мо пабаяліся? Ну, давай хутчэй трос, я спяшаюся.

— Ты што, жартуеш ці што? Сама тут апынешся. Лепш па трактар схаджу. І наогул мяне яшчэ жанчыны не цягалі...

— А навошта? — крыху адчыніўшы дзверцы, прагаварыла жанчына. — Другі раз сам будзь уважлівым...

І паехала. А Сяргей яшчэ доўга стаяў на шашы і з удзячнасцю глядзеў услед чырвонаму агеньчыку стоп-сигнала...

Спытайце ў любога вадзіцеля Клімавіцкай аўтабазы № 9 аб Валянціне Іванаўне Давыдовай і пачуеце:

— Добры яна і чалавек і шафёр.

— Залатыя ў яе рукі, — гаворыць аб Валянціне галоўны інжынер аўтабазы. — Вось ужо тры гады водзіць машыну без капітальнага рамонту. Наездзіла больш двухсот тысяч кіламетраў. А норма — 95 тысяч.

І яшчэ вам скажуць на аўтабазе, што Валянціна кожны год атрымлівае прэміі, Ганаровыя граматы, падзякі за выдатную работу, што яе партрэт ніколі не сходзіць з Дошкі гонару і што яна змагаецца за ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы.

...Пасля вайны, разам з вясковымі камсамольцамі, Валя аднаўляла арцельную гаспадарку. Потым райком камсамола накіраваў яе на працу ў машынна-трактарную станцыю. Тры гады была клапаўшчыком нафтабазы МТС. І за гэты час палюбіла прафесію механізатара. Спрытную, кемлівую дзяў-

Камсамолка Інеса Паклонская — адна з лепшых шліфавальшчыц у першым механічным цэху Мінскага трактарнага заводу. Дзяўчына нясе працоўную вахту ў гонар 45-годдзя Ленінскага камсамола і штодзённа выконвае свае зменныя заданні на 115—120 працэнтаў.

Фота У. Лупейкі.

чыну паслалі вучыцца ў вучылішча механізацыі сельскай гаспадаркі.

Вучобу яна закончыла паспяхова. Атрымала пасведчанне механізатара шырокага профілю. І вось ужо сама пачала вадзіць сталёвага каня па шырокіх калгасных гонях. Працавала добра. Узнагароды мела. Ды чагосьці неставала. Вабіла шафёрская справа. І аднойчы Валянціна звярнулася да старшыні раённага камітэта ДТСААФ:

— Я чула, вы курсы шафёраў адкрываеце. Мяне прымеце?

— Што за пытанне! Безумоўна, прымем!..

У 1959 годзе Валя атрымала пасведчанне шафёра трэцяга класа. Яе ахвотна прынялі на работу ў дзевятую аўтабазу...

Вось і ўся гісторыя. Доўга Валя шукала сваё прызвание.

— Доўга, — пацвярджае Валянціна Іванаўна. — Але знайшла!

Усякае ў дарозе здараецца. Толькі, калі з вамі нешта здарыцца, я шчыра жадаю вам сустрэць вольна такога чалавека, як Валянціна Іванаўна Давыдова. Ведайце: яна выручыць з бяды, паможа.

П. ШАЎЦОЎ

ІХ РАЗЛУЧЫЛА ВАЙНА...

Рыце было два тыдні, калі над яе маленькім ложкам прагучала страшнае слова «вайна». Ася Рыгораўна Глінік улілася ў патоўп бежанцаў, які панёс яе па пыльнай дарозе, нібы пясчынку. На ўсход, далей ад бомбаў і чорных самалётаў!

Вайна дагнала іх. Дзесьці пад Мінскам калону абышлі танкі з крыжамі на брані. «Да маткі, да маткі», — нібы папугай, паўтараў здравенны бамбіза, паказваючы жанчынам рукой на захад. Сэрца разрываў немы крык галоднага, з засмяглымі ад спёкі вуснамі дзіцяці...

У вёсцы Хатляны, на Уздзеншчыне, калгасніца Марыя Уладзіміраўна Ламака дала ім прытулак.

— Пажыві, маладзіца, у мяне, пакуль гэта ліха мінецца.

Праходзіў месяц, другі, а ліха не мінала. Марыя Уладзіміраўна памагла жанчыне дастаць пашпарт. Для гэтага Марыі прыйшлося паручыцца, што яе кватарантка беларуска і што яна ведае Асю прынамсі дзесяць гадоў. Калі б фашысты заглянулі ў стары пашпарт Асі Рыгораўны, ёй была б адна дарога — у канцлагер, а Марыі — на шыбеніцу.

Цэлы год жанчыны жылі разам, дзяліліся апошнім кавалкам хлеба. Потым у вёску сталі заглядваць паліцаі, шукалі камісараў і яўрэй. Асі Рыгораўне прыйшлося пакінуць гасцінную хату Марыі Уладзіміраўны.

Дарога пакут прывяла Асю Рыгораўну ў Мар'іну Горку. Тут яна працавала прыбіральшчыцай, наладзіла сувязь з партызанамі. Перадавала ў лес каштоўныя звесткі. Збіралася і сама падацца да народных месціцаў, але па даносу правакатара яе арыштавалі. Рыце было тры гады. «Мамачка, куды ты!..» — крычала дзяўчынка.

Мінула васемнаццаць гадоў. А трывожны дзіцячы крык: «Мамачка, куды ты!..» стаяў у вушах Асі Рыгораўны, болей адда-

ваўся ў сэрцы. Пасля вайны, працуючы ўжо настаўніцай у Бабруйску, яна абышла дзесяткі вёсак, змерала шмат дарог. Ёй гаварылі, што ў той страшны дзень Рыту забрала нейкая «Валя рабая» па прозвішчу Елісенкава. Гэта была грубаватая, з пасечаным воспай тварам жанчына. Яна служыла бургамістрам у акупантаў. І калі Ася Рыгораўна выйшла з-пад арышту (фашысты не мелі доказаў яе падпольнай дзейнасці), на двары ля дома, дзе жыла жанчына, засталіся толькі сляды дзіцячых босых ножаў...

Праз многа год Ася Рыгораўна даведалася, што «Валя рабая» была з Дарагабужскага раёна Смаленскай вобласці. Яна напісала пісьмо ў абласную газету. Яго надрукавалі. А праз некалькі дзён жанчына атрымала адразу некалькі пісьмаў. Незнаёмыя людзі расказвалі, што ведаюць Рыту Багамолаву з вёскі Бярозаўка. Дзяўчыну, маўляў, у дні вайны ўзяла на выхаванне адна тутэйшая калгасніца.

Прышло пісьмо і ад Рыты. І хоць яшчэ было не зусім усё ясна, сэрца Асі

Рыгораўны калацілася, калі яна чытала пісьмо: «Я памятаю, як арыштавалі маю мамку...

Забрала мяне нейкая рабая цётка. Я была ў блакітнай сукенцы з гарош-кам».

Успомніла і Ася Рыгораўна блакітную сукенку, якую яна шыла перад самай вайной.

...Яны доўга ўглядаліся адна адной у вочы: сярэдніх год жанчына з пасярэбранымі скронямі і маладзенькая, чарнявая, са шчаслівым тварам. «Здаецца, нос, як у мяне, і вочы, бадай што, такія. Але чаму валасы чорныя? Я ж светлая і бацька быў не зусім чорнавалосы», — думала адна. «Няўжо гэта мая мама — прыгожая, з блакітнымі, нібы васількі, вачыма», — думала другая.

І тут канчаткова высветлілася гісторыя знікнення Рыты. Тады, у 1944 годзе, «Валя рабая» адвезла дзяўчынку ў Дарагабужскі раён і там кінула. Некалькі дзён Рыта блукала па вёсках. Адночы яна пачула над галавой жаночы спагадлівы голас:

— Хадзем да мяне, дзіцятка. Я твая мама.

— Маю мамку завуць Ася. А вас як? — спытала дзяўчынка.

— Мяне — Марыя Рыгораўна.

Простая савецкая жанчына Марыя Тукалава запісала Рыту на сваё прозвішча, вярнула ёй радасць дзяцінства.

Ішлі гады. Рыта прывыкла да Марыі Рыгораўны, палюбіла яе, як родную. Скончыўшы школу, дзяўчына засталася ў калгасе, каб дапамагаць названай маці ў рабоце. Тут перажыла яна і радасць першага кахання. Спадабалася прыгажуня мясцоваму трактарысту Васю Багамолаву.

Згулялі вяселле. Цяпер маладыя людзі шчаслівыя ўдвайне — у іх нарадзілася дачка.

Ад шчырага сэрца дзякавала Ася Рыгораўна Марыі Рыгораўне Тукалавай за добрае выхаванне дачкі, за яе мацярынскія клопаты.

— Што ж тут такога? — адказала гэтае сціплае руская жанчына. — Хіба іншая на маім месцы не зрабіла тое самае?

М. ТЫЧЫНА

Льву Мікалаевічу Талстому прыпісваюць думку аб тым, што самае вялікае шчасце людзей заключаецца ў тым, што яны заўсёды цесна ўзаемна звязаны. Трап-

насць такога выказвання значыць сабе пацвярджэнне ў вялікім і малым. І сапраўды, якая гэта радасць і якое шчасце, калі імі цешыцца ў адзіночку? Радасць удвая

большая, калі яна перажыта і падзелена з кімсьці. Яна будзе сапраўды вялікай, калі яе падзяляць многія і многія людзі.

Вось іменна пра такую ра-

На здымку (злева направа): Разалія Захараўна Фрыдзон, Марыя Іванаўна Андрыеўская, Раіса Мікалаеўна Рылава, Надзея Іосіфаўна Лісавец і Ларыса Лукінічна Самчынская.

Фота М. Мінковіча.

ПРАЗ 22 ГАДЫ

Вялікая радасць прыйшла ў дом слесара Пінскага фанера-запалкавага камбіната Уладзіміра Іванавіча Дзяніса. Ён знайшоў сваю маці, з якой не бачыўся 22 гады.

У пачатку вайны Ксеню Пятроўну разам з дзецьмі фашысты вывезлі ў Германію. Там іх і разлучылі. Усю вайну яны нічога не ведалі адзін пра аднаго. У 1945 годзе малодшы сын Уладзімір вярнуўся на Радзіму. Яму тады было 14 год. Уладзімір скончыў рамеснае вучылішча і быў накіраваны на фанера-запалкавы камбінат. Тут і працуе пятнаццаты год. Увесь гэты час Уладзімір шукаў маці, але беспаспяхова. І толькі зусім нядаўна даведаўся, што яна жыве ў г. Славае Луганскай вобласці. І вось — доўгачаканая сустрэча. Ксеню Пятроўну сустракалі ўсёй сям'ёй: Уладзімір, яго жонка Феадосія і, вядома, унукі.

С. ШАПІРА

На здымку: Ксеня Пятроўна з сынам Уладзімірам і нявесткай Феадосіяй.

Фота У. Сівалапа.

ДЗЕ ТЫ, МАЯ ДАЧУШКА?

Уначы мы прачнуліся ад страшэнных выбухаў: вайна! Муж быў ваеннаслужачы, жылі мы тады ў горадзе Бельску, што на Беласточчыне. Мікалая ўжо раней тэрмінова выклікалі ў войскавую частку. Я наспех апранула пяцігадовую хворую Галю і трохгадовага Гену і падалася з імі на ўсход, ратуючыся ад вайны. Дабраліся толькі да Слоніма. На пераправе праз Нёман машыны разбамбіла, я была цяжка паранена. Апрытомнела толькі ў г. Дзяржынску, каля Мінска, у паходным шпіталі. Пра лёс дзяцей нічога не ведала...

Скончылася вайна. Я даведалася, што мой муж Мікалай Жураў загінуў у першы ж дзень вайны. Я ўсё шукала і шукала сваіх дзетак. Добра памятала, у што яны былі апрануты. На Галачцы — чорнае шавітавае паліто, бардовая фетравая шапачка, сіняя плісіраваная сукеначка і чорныя чаравічкі. Дачушка — цёмнавалася, блакітнавокая, на левай ножцы вышэй пятакі — радзімая плямка.

І вось праз шаснаццаць год я знайшла сына Генадзія! Якое шчасце! Сын служыў тады ў арміі. А Галі няма. Дзе яна? Магчыма і зараз жыве дзе-небудзь на Слонімскай. Добрых людзей у нас шмат. Дзе ты, мая дачушка, адгукніся! Дапамажыце мне, таварышы, знайсці дачку! Вось такімі, як на гэтым здымку, былі мае дзеткі да вайны. Магчыма, фота паможа вам у пошуках маёй Галі.

Ірына ЖУРАВА,
тэлефаністка Бярэзінскай канторы сувязі
Мінскай вобласці.

СЯБРЫ СУСТРАКАЮЦА ЗНОЎ

дасць і даводзіцца гаварыць, успамінаючы сустрэчу пяці сябровак, якая адбылася амаль праз дваццаць год. І справа не толькі ў тым, што жыццё раскідала сябровак па розных месцах. Разалія Захараўна Фрыдзон — цяпер пенсіянерка, жыве ў Навагрудку, Марыя Іванаўна Андрееўская — медсястра дзіцячай бальніцы ў Мінску, Раіса Мікалаеўна Рылава — інжынер-хімік, працуе ў Казанскім хіміка-тэхналагічным інстытуце, Ларыса Лукінічна Самчынская вучыць дзяцей у другой сярэдняй школе Дзяржынска, Надзея Іосіфаўна Лісавец — заслужаны будаўнік рэспублікі, начальнік участка мінскага будтрэста № 7, дэпутат Мінскага гарсавета. Іх аб'яднала моцна і назаўсёды, як можа аб'ядноўваць толькі разам перажытае

гора, сумесная барацьба за вызваленне Радзімы.

Усе яны, гэтыя пяць жанчын, тады зусім маладыя, апынуўшыся на часова акупіраванай беларускай зямлі, усе сілы розуму, сэрца і рук сваіх аддавалі барацьбе з фашысцкімі захопнікамі. Яны выконвалі свой патрыятычны абавязак, не думаючы пра асабісты лёс і дабрабыт, ішлі на самае небяспечнае. І вось усе яны падзялілі не толькі шчасце змагання, але і гора, якое давялося ім перажыць за іх вярнасць савецкаму ладу. Усе яны прайшлі праз пекла засценкаў мінскага СД, праз тыфозныя камеры фашысцкай турмы, праз нечалавечы катаванні ў лагерах.

А потым рабства ў Заходняй Еўропе. Спачатку ў Германіі, потым у жалезарудных шахтах Ціля, што на

поўначы Францыі. Савецкія жанчыны былі першымі жанчынамі, якія спусціліся ў сырыя падзямеллі старых руднікоў. І гэта не на гадзіну і не на дзень. Можна сагнуць чалавечую спіну, але нельга зламаць душу чалавечую, калі яна сапраўды савецкая. Думка аб працягванні супраціўлення і барацьбы не пакідала ні на мінуту. Надзея на магчымасць уцячы з лагера была адзінай уцехай і марай.

І вось заповітная часіна надыйшла. З дапамогай французскіх патрыётаў нашы сяброўкі, а з імі і дзесяткі іншых, выбраўшы момант, уцяклі з фашысцкага рабства і падаліся да партызан. У новых для сябе ўмовах савецкія патрыёткі стварылі свой жаночы партызанскі атрад «Радзіма», камандзірам якога спачатку была На-

дзея Лісавец, а потым Роза Фрыдзон (Сямёнава) ці, як яе яшчэ называлі, «цёця Каця».

А потым, калі слова «мір» абляцела зямлю, праслаўляючы вялікі подзвіг савецкага воіна, сяброўкі вярнуліся на Радзіму і вось толькі амаль праз дваццаць год сабраліся разам, каб сустрэць і 1 і 9 мая, каб удзеляцца радасцю і чалавечым шчасцем.

Так, час ідзе. Ён не шкадуе нікога. Няма былой маладосці. Але тая ж свежасць думак і пачуццяў, той жа баявы запал у гэтых, ніхай крыху кранутых павучіннем маршчынак, тварах, і ў гэтых яшчэ яркіх, з нязгасным бляскам вачах.

Дваццаць год разлукі. Дваццаць добрых год. Гэта і зрабіла сустрэчу радаснай да слёз. Міжволі тут успомніліся мудрыя словы, якімі і пачалася наша заметка.

В. ПАНАМАРОЎ

СХІЛІУШЫСЯ над градкай, Вера выцягвала з зямлі цыбулю. Збірала і думала: «Завару ў макітры квас з чорных сучароў, вось і будзе халаднік». Дзяўчына спяшалася. Яна ведала: хутка пачнецца сход, скліканы партызанамі ў іх вёсцы.

Над вёскай паплылі гукі звана, яны даносіліся з калгаснага двара. Вера паднялася, з фартуха жоўтымі матылямі пасыпалася на зямлю шалупінне.

...На пляцоўцы група незнаёмых людзей. Наперадзе — чалавек з суровым тварам у ваеннай гімнасцёрцы. Дапытліва ўглядаўся ён у натоўп прыжмуранымі ўважлівымі вачыма. Пасля загаварыў. Камандзір партызанскага палка камуніст Мікалай Паўлавіч Куракін расказаў, што ў палку шмат раненых, цяжка з прадуктамі і соллю. Воіны спадзяюцца, што знойдуць падтрымку ў вёсцы Седзічы. Ён заклікаў жыхароў яе не вазіць хлеб і мяса на нямецкія нарыхтоўчыя пункты, а здаваць у полк, партызанам.

Камандзір падняў руку:

— Таварышы, полк спадзяецца на вашу свядомасць. Каму дарагая беларуская зямля, той усё аддасць і пойдзе разам з намі. Усе разам давайце вырашым, хто што дасць...

...Ад хаты да хаты хадзіла з партызанамі Вера Самалётава. Калі фурманкі з хлебам ужо збіраліся ад'язджаць, камандзір адшукаў у натоўпе Веру.

— Ну, давай развітаемся. Малайчына. Дзякуй табе, — працягнуў ён дзяўчыне руку.

Вера ўзяла яго руку, гарача загаварыла:

— Вазьміце мяне з сабой, таварыш камандзір, у ваш полк! Хачу дапамагаць. Мой брат Захар у партызанах.

— Вось гэта здрава! — засмяяўся Куракін. — Ну, добра, збірайся! У полк з намі паедзеш. Мы баявых любім, і заданне знойдзем.

Веру прызначылі сувязной палка. І пачаліся дні, поўныя небяспекі, дні змагання за вызваленне беларускай зямлі ад гітлераўскіх захопнікаў. У завею, сцюжу, дождж, днём і ноччу партызанская сувязная хадзіла на яўку ў вёскі Язвы, Гарадзец і Гамарню.

Яна збірала зброю, прыносіла для насельніцтва лістоўкі з паведамленнямі Саўінфармбюро. Збірала сродкі для пабудовы танкавай калоны імя беларускіх партызан, перадавала ў полк важныя звесткі аб варожых гарнізонах. Ёй удалося высветліць, які гарнізон стаіць у пасёлку імя Карла Лібкнехта, начарціць схему размяшчэння агнявых кропак. Пасля дэталёвай разведкі партызаны зра-

білі смелы напад, і гарнізон быў разгромлен. У гэтым баі было спалена 15 аўтамашын гітлераўцаў.

Аднойчы, ідучы з чарговага задання, Вера рашыла па дарозе зайсці да бацькоў, паглядзець сваю школу. Дзень быў вясновы. Па небе павольна паўзлі хмаркі. «Трэба ваду з кадзі выліць, — падумала Вера, падышоўшы да дому, — набярэцца новая, можна будзе памыць бялізну». Абхапіла кадушку і заглядзелася ў люстэрка вады. У ім відаць быў край неба, Верын твар, пацеркі на шыі. Вада пахне балотам — застаялася, на сценах кадзі мох. Сабрала сілы, нахіліла кадушку, выліла ваду. А калі разгнулася, убачыла конных паліцаў. Хата была акружана. Начальнік паліцыі Сямён Старавойтаў нецярпліва круціў у

ЯШЧЭ АДНА СТАРОНКА...

руках бізун. Вера застыла ля перакуленай кадушкі.

— А ну, хлопцы, хапайце партызанку!

Пакацілася па двары бочка. Вера кінулася за хату, на гарод, а адтуль да лесу. Хутчэй! Хутчэй! Старавойтаў злосна зарагатаў:

— Гэй, ты! Не спяшайся так. Далёка не ўцячэш!

А КРЫВАЎЛЕНУЮ, з выбітымі зубамі падабралі людзі Веру і перадалі ў полк.

Калі Самалётава зноў вярнулася ў строй, яна прасілася на самыя небяспечныя аперацыі, разам з мужчынамі ўдзельнічала ў баях, хадзіла ў разведку.

...Стукнулі дзверы бліндажа.

— Самалётава, да камандзіра палка!

Куракін чытаў нейкую паперку. Падняў вочы на дзяўчыну.

— Хутка стала на ногі, малайчына! Сядай, размова ёсць... Паступілі звесткі, што пад Баркалабавам захопнікі ахоўваюць мост. Трэба прайсці ў вёску, звязацца з надзейнымі людзьмі, даведацца, як ахоўваецца мост, дзе размешчаны агнявыя кропкі, і тэрмінова вярнуцца ў полк. Ясная задача, Самалётава?

— Ясная, таварыш камандзір. Прыкурыўшы самакрутку ад свечкі, ціха дадаў:

— Слухай, Вера, аперацыя адказная. Можаш сустрэць паліцэйскіх звяруг. Аб тваёй разведцы здагадацца не павінны. Зразумела? Памятай аб адказнасці задання... Не баішся? Ну, камсамол, давай руку на развітанне...

ВЯРНУУШЫСЯ ў полк, адважная партызанка далажыла абстаноўку. Наступнай ноччу былі зняты вартавыя, узарваны мост і пушчан пад адхон эшалон з жывой сілай і танкамі ворага.

У полі гуляла мяцеліца. Трывожна шумелі голыя дрэвы. Па дарозе ішоў партызанскі полк. На скрыжаванні дарог камандзір падняў руку. Самалётава злезла з каня, развіталася з камандзірам, адышла ўбок. Партызаны крычалі ёй словы развітання. Дзяўчына ў адказ ківала ім галавой, углядалася ў твары тых, з кім дзяліла баявое юнацтва.

Калі апошнія коннікі схаваліся ўдалечыні, Самалётава павольна накіравалася да вёскі Малінаўка, што ў Быхаўскім раёне. Яна ішла

на чарговае заданне. Але выканаць яго Веры не ўдалося. Каля самай вёскі фашысты схапілі яе. У сумцы знайшлі патроны, лістоўкі.

У саннях са скручанымі рукамі Самалётаву павезлі ў Седзічы. Тут жа, на вуліцы, у 20-градусны мароз азвярэлыя гітлераўцы сарвалі з партызанкі вопратку.

Жыхары сяла бачылі, як дзяўчыну са звязанымі рукамі падвялі да студні. Гітлеравец выцягнуў вядро вады і выліў ёй на галаву. Гэта паўтаралася некалькі разоў. Потым яе завялі ў дом, і пачаўся допыт.

Здзекаваліся з Веры ўвесь дзень і вечар. Яе некалькі разоў адводзілі ў свіран, затым зноў выводзілі на допыт. Толькі адзін раз адкрыла Вера рот і крывёй плюнула ў твар каменданту. Дзяўчыну збілі і зноў кінулі ў свіран. Познім вечарам да яе прыйшла маці. Калі Таццяна Рыгораўна наблізілася да невялічкага акенца ў свірне і паклікала Веру, адказу не пачула. Вера ляжала ў непрытомнасці, валасы яе прымерзлі да падлогі. Патруль адагнаў маці ад акна, і яна ўсю ноч прастаяла ля свірна. А раніцай ад камендатуры ад'ехала закрытая аўтамашына, у якой везлі мужнюю дачку беларускага народа. Фашысты пад'ехалі да Дняпра, разбілі лёд і спіхнулі Веру ў раку.

Так загінула адважная партызанка, верная дачка беларускага народа Вера Самалётава.

Так абарвалася гэта мужнае жыццё, аддадзенае Радзіме...

Мікола ЖЫГОЦКІ

Магілёўская вобласць.

Аўгіння КАВАЛЮК

Любіце...

Людзі, не сейце варожасць
на свеце,
Кветкамі лепей планету
засейце.
Хай хрызантэмы аж
з Хірасімы
Вырасцяць людзі цудоўнага Крыма,
Хай беларускія нашы гваздзікі
Сеюць на горных вяршынях таджыкі.
Хай усміхаюцца ружам
рыжане
І англічане і парыжане.

Ну, а дзяўчаты далёкага
Чылі
У ружавым масле
каб косы мачылі.
Кветкамі хай зарастаюць акопы,
Кветкі, дзе сёння плацдармы
Еўропы.
Кветкі садзіце,
каханым дарыце.
Любіце...
Жывіце...

* * *

* * *

Усё мне давала
маці:
Калыску, затым
калыханкі,
Бяссонныя ночы
і ранкі.
Сваёй неразумнай
малышцы
Шукала разумае
ў кніжцы.
Уплятала у косы дачушкі
Прыгожыя стужкі.
Купляла мне сшыткі
і ранцы,
Дарыла
мне
песні
і танцы.
Дала мне
блакітныя
вочы,

І гонар
і лёс мой дзявочы.
Дала мне
матуля
жыццё,
Каб я нарадзіла
дзіцё.
Дала мне
матуля
сілу,
Каб сеяла,
жала,
касіла.
Мне сілу дала,
наказала:
Каб лёгкіх дарог
не шукала.
Дала мне матуля
ўсё гэта,
Каб я не была пустацветам.

Хусцінку рве маю вятрыска,
Злуе, чамусь збівае з ног,
А я адчула, як ён блізка,
Старэнькі стоптаны парог.
І я адчула, як матуля
Сваю дачку да сэрца туліць...

Куды б ні звалі мяне
далі,
Дзе б ні вазілі паязды,
Мяне к сабе заўсёды
звалі
Парог матулін,
край мой, ты!

* * *

Ёсць на свеце дарогі.
У начэй ёсць святанні,
Ёсць у сэрца трывогі,
Ёсць у сэрца шуканні.
І шуканні не славы,
Ані лёгкага хлеба,

Проста кожнаму сэрцу
Шчасця крышачку трэба.
І таму яно б'ецца,
І таму яно тужыць,
І кудысьці ўсё рвецца,
Усё шукае, ўсё кружыць...

ШЧЫРАЙ ПРАЦАЙ

Сцяжынка вядзе да жывёлагадоўчай фермы. Пяты год Еўдакія ходзіць па ёй. Прыехала яна сюды яшчэ студэнткай, праходзіла тут практыку. А потым у Калінкавіцкі заатэхнічны тэхнікум прыйшло пісьмо. У ім праўленне сельгасарцелі імя Леніна прасіла дырэкцыю накіраваць да іх заатэхніка Еўдакію Века.

І яна прыехала.

Была гарачая пара. Калгаснікі рыхтаваліся да зімоўкі жывёлы, здавалі на мяса выбракаваны маладняк. Сярод цялушак Еўдакія ўбачыла племянных.

— Трэба пакідаць племянных цялушак у гаспадарцы, — сказала яна заатэхніку, які завіхаўся ля машыны.

— Знайшла каго вучыць, — буркнуў той.

Дзяўчына пакрыўдзілася і

адышла. Але на наступным пасяджэнні праўлення папрасіла слова.

— Нельга так адносіцца да племянной справы. У калгасе няма кнігі злучкі кароў. Таму выбракаваны маладняк прадаюць на мяса разам з племянным.

Члены праўлення падтрымалі Еўдакію. Сапраўды, нельга так працаваць. Еўдакія завяла кнігі злучкі лепшых цялушак і кароў. На папаўненне дойнага статка пачалі адбіраць лепшы маладняк. Выбракаваны бычкі і цялушкі ішлі на нагул.

Ды ці толькі гэта? Шмат абавязкаў у заатэхніка. Як-нітак, а ў калгасе больш за паўтары тысячы галоў жывёлы. Тут трэба ўлічыць і наяўнасць кармоў, і размяшчэнне пагалоўя, і дабівацца ўкаранення новага, перадавога. Менавіта па ініцыятыве Еўдакіі ў калгасе быў арганізаваны пункт штучнага асемянвання, што скараціла ялавасць кароў.

А колькі часу аддае заатэхнік рабоце з людзьмі! Маладой дзяўчынай прыйшла на ферму

Ева Мячыкава. Цяжка было ёй спачатку. Рукі не слухаліся, каровы таксама. Заатэхнік памагала дзяўчыне і словам і справай. Цяпер Ева — адна з лепшых даярак калгаса. А лепшых у калгасе многа. Нездарма па вытворчасці малака ён займае першае месца ў Буда-Кашалёўскім вытворчым упраўленні. І немалая заслуга ў гэтым заатэхніка Еўдакіі Века. Яна арганізавала на ферме пачатковую школу жывёлаводаў. Тут набываюць веды даяркі, свінаркі.

А ці мала часу яна аддае дэпутацкай справе? Да Еўдакіі Платонаўны Века — дэпутата Вярхоўнага Савета БССР — звяртаюцца за парадай, са скаргамі выбаршчыні. І тут яны знаходзяць параду і дапамогу.

Еўдакія Платонаўна стала паважаным чалавекам у калгасе. Гэтага яна дабілася сваёй шчырай працай.

М. ЖУРА

Буда-Кашалёў.

ПАДАРУНАК

Міхась СКРЫПКА

(Аднаактовая камедыя ў дзвюх карцінах)

Мал. Ю. Архіпава

Дзеючыя асобы:

Міхаіл Маркавіч, калгасны бригадзір.
Ніна, яго жонка.
Людка, іх пяцігадовая дачушка.
Алімпіа, шматразовая ўдава.

Карціна I

Утульны пакой. Справа спальня. Ніна прыбірае са стала. Па падлозе на чацвярэнках поўзае Міхаіл Маркавіч, на ім верхам сядзіць Людка.

Міхаіл Маркавіч. Ну, злазь, сарока!
Людка. А я не сарока, я Людка.
Міхаіл Маркавіч. А як Людка, то і злазь хутка.
Людка. І не злезу, пакуль не скажаш «Людка, міленькая, залаценькая дачушка, злазь».
Міхаіл Маркавіч. Людка, міленькая дачушка, злазь.
Людка. А залаценькая не сказаў?
Міхаіл Маркавіч. Ну, залаценькая, злазь.
(Людка злазіць. Міхаіл Маркавіч падкідае яе некалькі разоў пад столь. Людка ўйкае, але просіць «яшчэ, яшчэ!».)

Ніна. Ну, хопіць, хопіць, песта! Бацьку хутка на работу.

Людка (пакрыўджана).
І зусім я не песта. І... не бацька, а татка! (Да бацькі). Татка, вазьмі мяне з сабой на ферму. Я цяляткам муражку дам.

Міхаіл Маркавіч. Малая ты яшчэ, цяляты забрыкаюць.

Людка. Не бойся, не забрыкаюць. Я ўчора рабенькай цялушачцы лусту хлеба дала, дык яна язычком маю руку пацалавала.

Ніна. Вырасцеш — будзеш татку памочніцай.

Людка. Я і так яму памагаю.

Ніна. Ну, ідзі, памочніца, у спальню, там твае цацкі, гуляй.

Людка. І пайду. Вось і ўсё. (Выходзіць).

Ніна (да Міхаіла). Дужа ты яе песьціш.

Міхаіл Маркавіч. Ласкай дзіця не раздурэш. Гэта не дарослага.

Ніна. Я то бачу. Дужа ты мяне напесціў. На ласкі часу не хапае. То ў бригадзе, то ўсё нешта піша і піша.

Міхаіл Маркавіч. А як жа. І гэта трэба. (Садзіцца, піша).

Ніна. Бывала... на руках насіў.

Міхаіл Маркавіч. Бывала... Да вяселля я думаў, што ў цэлым свеце няма лепшай дзяўчыны. Анёлак ды годзе. А праз год-другі, гляджу, уга! — у майго анёлка крылцы адпадаюць, а замест іх і рожкі пачалі праразацца. (Смяецца.) Каханне да жаніцьбы — адно, а сямейнае жыццё — другое.

Ніна. А я лічу, што сямейнае жыццё гэта нешта яшчэ мацнейшае, чым проста каханне.

Міхаіл Маркавіч. Супраць нічога не скажаш. Бывала, толькі адну цябе любіў, а цяпер жа і гэтае чарцяне, Людку.

Ніна. А скажы, добрая яна ў нас?

Міхаіл Маркавіч (смяецца). Дзіва што! Яна ж наша дачка. І сава сваіх дзяцей хваліла: і самыя дзюбатыя, і самыя лупатыя. (Абодва смяюцца).

Ніна (заглядаючы на стол). Што ты там пішаш?

Міхаіл Маркавіч. Пішу ў газету пра нашых даяракаў. Ніна. Пра мяне, напэўна, ні слова?

Міхаіл Маркавіч. Сама ж ведаеш, няёмка. Во, скакажуць, жонку хваліць.

Ніна. А як раней дык пра мяне першую пісаў.

Міхаіл Маркавіч. Дык гэта ж было калі! Як толькі ты прыйшла ў маю бригаду.

Ніна. Гэта тады, як ты ў мяне толькі крылцы бачыў?

Міхаіл Маркавіч. Во-во, жонка, як у сук уляпіла! (Устае, кладзе напісанае ў стол). Ну, мне пара. (Выходзіць, пацалаваўшы ў лоб жонку).

Са спальні Людка заве маці.

Людка. Мамка! Мамачка! Глянь, як Мурка з цыбулінай гуляе. Хуценька ідзі сюды! (Ніна выходзіць. Нейкі час на сцэне нікога. Потым ціхенька адчыняюцца дзверы і высюваецца галава Алімпіа).

Алімпіа. Ніна! (Заходзіць.) Ой, ей! Нікагусенькі!

Агу! Дзе ты там? (Разглядае кругом). Глядзі ты! Не прыбра-на, не заслана. Як у мяне, бывала. Доля бабская! І на работу ідзі, і мужыка глядзі, і дзяцей дагледзь. І нікуды ні прайдзі, ні праедзь. А тут яшчэ выдумала акадэмію нейкую горацкую кан-чаць. І сапраўды, гора горацкае. Тры ж гады мяне слухала і не вучылася. А гэта за розум, кажа, узялася. А мне здаецца — згубіла той розум. Мужык бригадзір, грошы жменяй грабе, і сама зарабляе, дай бог. Дык яшчэ мала, дык у акадэмікі яшчэ лезе. Вось так і маладосць прайдзе, дзеці асядуць, агрубее, фігуру згубіць. (Глядзіцца ў люстэрка.) Я ўжо нашто трымаюся, а і то падалася. А не дай бог яшчэ адно дзіцё нарадзіць, ці з людзьмі ў поле дзень пры дні хадзіць. Адразу твар як вярэпаўка стане. (Глядзіцца ў люстэрка). Хаця і тол Нос як насенны агурок. Ой! Нехта ідзе. (Уваходзіць Ніна).

Ніна. Я то чую, нехта клікаў.

Алімпіа. Гэта я кніжку прынесла.

Ніна. Ну як, спадабалася?

Алімпіа. Ат, сумна дужа. Мне каб больш пра каханне. Каб цалаваліся, страляліся. Ты мне такое што-небудзь падбярэ.

Ніна. Пашукаем.

Ніна дастае з шафы кнігу і падае Алімпіа. З кнігі сыплюцца на падлогу грошы.

Алімпіа. Ой, што гэта? Грошы?

Ніна (здзіўлена і адступіўшы назад). І сапраўды грошы. (Падбірае і лічыць). Дзесяць, дваццаць, сорок, семдзесят. Ой, цэлая сотня. А во яшчэ дваццаць!

Алімпіа. Што ж бы гэта значыла? У кнізе столькі грошай?

Ніна (разгублена). І сапраўды.

Алімпіа. Чакай, чакай, галубка. Тут нешта ёсць! Твой часам нікуды не ходзіць?

Ніна. На работу і ўсё.

Алімпіа. Я не пра гэта. Начуе ён заўсёды дома?

Ніна. Заўсёды. Праўда, адзін раз не начаваў, як быў на нарадзе ў раёне.

Алімпіа. Во, во! На нарадзе... Ведаем мы гэтыя нарады. Толькі хто ім рады.

Ніна. Ты ўжо абі чаго не выдумляй. Мой Мішка не такі.

Алімпіа. Усе яны не такія, а гэтакія. Усе на адзін капыл пашыты. Я вопыт, дзякуй богу, маю. Памятаю, быў у мяне ні то трэці, ні то чацвёрты. Геркам зваўся. От ужо быў артыст! Бывала, жонку цалуе на гулянцы, а ў мяне вачыма страляе. І што ж. Хутка да мяне перабраўся. Ну, думаю, у мяне не вельмі пастраляеш. Але дзе там! Неяк вясной у суседкі на вяселлі толькі я адварнулася, а ён куму за бок ужо абнімае. Ну, я яму... А ён мне здачы... Тады я яго за каўнер, ды за парог з хаты...

Ніна. Дзе ж ён цяпер?

Алімпіа. Сабакам сена косіць. А мне што? Трыццаць рублёў кожны месяц аліменту, як з ружжа. Ды ад другога на дачку столькі ж атрымліваю. Так што, я не дужа гарую.

Ніна. А дзе ж твае дзеці цяпер?

Алімпіа. Дзеці ў мяне дагледжаныя: хлапчук — у маці, а дзяўчынку цётка бяздзетная ўзяла на выхаванне.

Ніна. А ты, як тая зязюля?
Алімпа. Затое вольная птушка. Адна бяда ў мяне толькі, нешта мне на мужыкоў не шанцуе. Але я не вельмі плачу... Хопіць на мой век...

Ніна (разгублена). Што ж мне рабіць? Не можа быць, каб мой... Ён не такі.

Алімпа. Яшчэ раз кажу. Усе яны такія, што трымай мацней лейцы. Можаш не сумнявацца, твой ужо нейкую знайшоў... У мяне на гэтую справу нюх тонкі. От пабачыш. Але, каб не мяшацца ў вашы сямейныя гешэфты, я пайшла.

Ніна (адна). Што ж гэта? Няўжо яна праўду кажа? (Падумаўшы). Цяпер мне зразумела, чаму ён ужо трэці месяц не ўсе грошы аддае. Чакай, галубок, шыла ў мяшку не ўтоіш. (Глядзіць у акно). Ой, здаецца, ідзе! (Кладзе грошы ў кнігу і ставіць яе на месца. Уваходзіць Міхаіл).

Міхаіл. Дай, Нінка, чаго-небудзь перакусіць.

Ніна. Што ж так рана?

Міхаіл. Трэба ў раён з'ездзіць.

Ніна. Што так прыспічыла? Пакуль заедзеш і рабоце канец. (Насцеражыўшыся). Чаго добрага, яшчэ занадуеш.

Міхаіл. А як трэба, то трэба. Ты мне, Нінка, дай лепш чаго-небудзь з сабой, а то, бывае, сталовая закрыецца.

Ніна. Я зараз каўбасы прынясу! (Выходзіць за дзверы і назірае, як Міхаіл хуценька вымае грошы і хавае ў кішэню).

Ніна ўваходзіць з каўбасой...

Ніна (хваляючыся). Вам на дваіх?

Міхаіл. Што?

Ніна. Я кажу: на дваіх?

Міхаіл. Ды не. Я адзін. Старшыня не едзе.

Ніна (падазрона глядзіць). А? Адзін. А я думала...

Міхаіл (жартуючы цалуе і шпарка выходзіць). Вярнуся позна, а можа і заўтра.

Ніна. Як адпусціць.

Міхаіл. Што?

Ніна. Я кажу, як сябры адпусцяць.

Міхаіл (паціснуўшы плячыма, выходзіць). Адпусцяць.

Карціна 2.

Вечар. Яркая гарыць святло. Вакол стала бегаве ў адной кашульцы Людка, а за ёй маці.

Ніна. Людка, кладзіся спаць!

Людка. А я не хачу. Я татку буду чакаць.

Ніна. Цябе яшчэ не хапала.

Людка. І нічога я не хапала.

Нехта стукае. Уваходзіць Алімпа з мужчынскім капелюшом у руках.

Ніна. А, гэта ты, Алімпа? Заходзь, заходзь.

Алімпа. Дзякую, дзякую. Ну што, яшчэ няма?

Ніна. Няма. А што гэта ў цябе за капялюш?

Алімпа. Гэта мне трафей ад Рамана застаўся. Табе прынесла. Падумаў добра, дык сёння і табе можа згодзіцца...

Ніна. І хто б падумаў... Хто б падумаў!

Алімпа. Я табе сваё, а ты сваё... Усе яны такія. Другі такой лісой прыкінецца, хоць ты да раны яго прыкладзі, клянешца ў вечным каханні: «Ты ў мяне адна на свеце...» А імя тваё пры кожным пацалунку блытае. То Зіна, то Люся, а тваё цераз два на шостае. А ты хацела, каб твой лепшы быў...

Ніна. Дык я ж за ім ніколі не заўважала нічога.

Алімпа. Нічога... А каторы ўжо месяц, як адна нейкая, з-пад Слуцка, усё пісьмы піша, а ён ёй акуратна адпісвае.

Ніна. Дык жа яны дзеляцца вопытам работы, адзін з другім раецца.

Алімпа. Дзіва што! А ты і вушы развесіла. Раецца... Ведаем мы гэтыя парадзі, гэты абмен вопытам... Спачатку вопытам абмяняецца, а тады і жонку прамяняе. А ты хоць раз чытала, пра што яны там пішуць... Яны ж, пэўна, як тыя шпіёны, шыферам перапісваюцца.

Ніна. Нічога ў галаву не ідзе. Усё з рук валіцца. Сёння на праўленне калгаса не пайшла. Прэміраваць лепшых калгаснікаў будуць.

Алімпа. Ой, а я ж і забылася! Цябе ж першую прэміравалі пучэўкай у калгасны санаторый.

Ніна. Нічога мне не міла. І нікуды я не паеду.

Алімпа. От дурная. Такі выпадак. Там жа столькі малядых хлопцаў. Адплаці свайму тым жа.

Ніна. Звадыяшка ты, Алімпа.

Алімпа. Дурная ты! Бывала, мой як ноч дзе занадуе, дык я на цэлы тыдзень да цёткі з'еду і там... Ды што казаць. Бывалі дні, гулялі мы... (За дзвярыма тупат ног). Ой! Нехта ідзе? Ці не твой? (Бегаве, разгубіўшыся). Ой, дзе мне дзецца?

Ніна. Ідзі на кухню і перачакай.

Алімпа. А ты глядзі, не паддавайся. Стой на сваім. (Выбегаве ў кухню. За дзвярыма голас Міхаіла.) Нінка, адчыні! Гэта я. (Ніна моўчкі адчыняе. Міхаіл заходзіць і абдымае жонку, тая не супраціўляецца і апускае галаву).

Міхаіл. Прабачай, Нінка, затрымаўся. (Ніна моўчкі стаіць).

Ніна. Ну, пабачыўся са сваёй каханкай?

Міхаіл. Ты пра што гэта...

Пачакай, пачакай... Ці не Алімпа тут у цябе была? Ну, даў бы я ёй, каб застаў... Я з яе зрабіў бы адбіўную. (У кухню чуцен стук вядра, потым дзынкнула шыба. Міхаіл бяжыць на кухню і натыкаецца на капялюш). Хто ў цябе быў?

Ніна. А табе што?

Міхаіл. Я сур'ёзна пытаю. Чый гэта капялюш?

Ніна (у злосці). А ты думаеш, толькі табе можна, а мне дык не...

Міхаіл. Здурнела жанчына!

Ніна (вымаючы з шафы кнігу, у якой былі грошы). Здурнела? А гэта што такое? Гэта яна ў цябе такая дарагая? Па сотні за адну сустрачу...

Міхаіл. А! Вось яно што? (Заліваецца смехам). А ну, заплюшч вочы! (Ніна разгублена закрывае вочы).

Міхаіл вымае з кішэні залаты гадзіннік і надзяе на руку жонцы.

Ніна (расплюшчыўшы вочы, здзіўлена глядзіць то на гадзіннік, то на Міхаіла, потым кідаецца на шыю мужу і моцна цалуе). Мілы мой, родны Мішка, дык вось на што ты хаваў грошы!

Міхаіл. Прызнаюся, заціскаў патрошкі... Заўтра ж дзень твайго нараджэння. Я хацеў тады ж падарунак зрабіць, а ты ўсё сапсавала. Але адкуль гэты капялюш?

Ніна. Гэта Алімпінага апошняга мужыка...

Міхаіл (кідае капялюш у акно). Каб не было ў нашай хаце і смуроду ад гэтага зброду.

Ніна. Не пушчу гэту звадыяшку болей і на парог...

Міхаіл. Даўно б так. (Абнімае жонку).

Заслона.

Ніл ГІЛЕВІЧ

Не гаманіце, вербы, не будзіце,
Не грайце, ветры, у зялёным веці:
Яна ўсю ноч пракартала з дзіцем
І задрамала толькі на дасвеці.

Няхай прысніцца ёй лясная казка:
Палянка ў пушчы, ціхі гуд чмяліны,
Бяжыць хлапчук, а ў кулачку —
маліны...
Не гаманіце ж, вербы, калі ласка.

Калі б не гэты справядлівы гнеў —
Высокі гнеў любові, — дагэтуль, можа,
Я і не знаў бы і не разумеў,
Як вочы свецяцца твае прыгожа.

І сам душой напэўна б змізарнеў,
Як злодзей, марна загубіўшы сілы,
Не разглядзеўшы сэрцам воблік
мілы,
Калі б не гэты справядлівы гнеў.

КАЛІ МЫ САМІ

Лёс дзяўчыны складаўся цудоўна. Школьныя гады засталіся ззаду. Завочная вучоба ў тэхнікуме. Накіраванне на работу. Першыя самастойныя крокі ў жыцці. Сустрэчы з людзьмі. Знаёмства з маладым чалавекам. Праз два тыдні вяселле!

— Куды спяшаешся, Вера? Падумай! Разбярыся ў сваіх пачуццях! Пазнай чалавека! — Гэтых слоў, на жаль, ніхто ёй не сказаў. Вера ні з кім не парайлася. А шкада. Сур'ёзныя пытанні і вырашаць трэба па-сур'ёзнаму.

За два тыдні знаёмства Вера паспела даведацца нямала. Ёй стала вядома, што яе будучы муж ужо быў жанаты і шлюб з першай жонкай не скасаваны. Але гэтая акалічнасць не спыніла дзяўчыну, не прымусіла задумацца і яшчэ раз усё ўзважыць.

Яна не падумала, а чаму ж расстроілася жыццё яе «жаніха» з першай сям'ёй? Не высветліла, не пазнаёмілася і з той, якая гэтак жа, як і яна, у свой час марыла аб шчасці. Чамусьці некаторым дзяўчатам, якія выходзяць замуж за людзей, што былі жанатымі, здаецца, што іх міне лёс папярэдніцы, што яны лепшыя за ранейшую жонку. А ці так гэта?

Вера не раздумвала доўга. Справа зроблена. Але... з першых жа дзён высвятляецца, што сямейнае жыццё не клеіцца. Настойлівыя намаганні Веры стварыць добрую, дружную сям'ю не знайшлі водгуку ў яе абранніка. Нараджэнне дзіцяці не прынесла ў сям'ю радасці. Бацька цікавіўся малым гэтак жа мала, як і маці. Нягода за нягодай. Даўно пакінуты ўжо тэхнікум. З нараджэннем другога дзіцяці кінута і работа. Неўзабаве пакідае муж.

Адна з малымі хворымі дзецьмі, без сродкаў застаецца бесклапотная ў мінулым Вера. Дарагой цаной заплаціла яна за сваю несур'ёзнасць. Што і гаварыць, туга ёй даводзіцца. На дапамогу жанчыне, як і заўсёды ў такіх выпадках, прыходзіць наша гуманная дзяржава, яна не пакіне ў бядзе жанчыну. Суд прысудзіў у карысць гэтай маці дваіх дзяцей спаганяць па 20 руб. у месяц з бацькі-зязюлі. Але, бачыце, ён не хоча выконваць рашэнне суда. Адмаўляецца ад выплаты аліменту. Паўстае пытанне, дык чаму ж пракуратура не стаіць на варце выканання савецкіх законаў? Чаму ж не спаганяе з такіх прайдзісветаў? Калі ён дармаед, трэба прымусіць яго працаваць. Грамадскасць таксама мірыцца з неплацельшчыкамі аліменту, не кляміць іх ганьбай. Ніхто не адварочваецца і не перастае падаваць руку бацьку, які кінуў без сродкаў сваё дзіця. Калі жулік украдзе, яго судзяць, а калі бацька-зязюля абкрадае сваіх дзяцей і ў маральных і ў матэрыяльных адносінах, яму ўсё даруюць.

Савецкія людзі — гуманісты па сваёй прыродзе. Нам вельмі дарагі кожны чалавек, і асабліва дзіця. Дазайце ж будзем чепрымымымі да тых, хто азмрочвае дзіцячае шчасце, хто крыўдзіць іх!

Людзям без сумлення нельга патураць.

Перада мной на стала стосік пісьмаў. Прыбылі гэтыя пісьмы з розных канцоў рэспублікі, пісалі іх розныя людзі, але ў кожным з іх чуецца крык душы — «Памажыце, парайце!»

Але як памагчы ў такім выпадку?

Толькі выйшаўшы замуж, дзяўчына зразумела, што кахае зусім іншага чалавека, з якім сябравала раней. Прасіў быць вернай, чакаць, пакуль скончыцца тэрмін службы ў арміі. Але яна не дачакалася, звязала свой лёс з чалавекам, да якога не мае ніякіх пачуццяў, зрабіла памылку.

Сям'я, сумеснае жыццё з нялюбим мужам, нават з'яўленне дзяцей не прынеслі шчасця. Наадварот, зрабілі жыццё невыносным. Вінаваты ва ўсім, паводле слоў аўтара пісьма, толькі муж. А ці ж так гэта?

Звязаўшы свой лёс з нялюбим, дзяўчына не прынесла і яму радасці, яна сапсавала не толькі сваё жыццё. Ад мужа патрабуе яна цеплыні і ласкі, а сама ўвесь час думае пра мінулае.

Ці налагодзіцца добрыя адносіны ў гэтай сям'і? Магчыма, налагодзіцца. Бывае і так, што жанчына пачынае разумець, што да мінулага зврату няма, пачынае ўважліва аналізаваць свае сямейныя адносіны, заўважаць у сваім мужы не толькі дрэнныя якасці, тактычна памагаць яму выпраўляць недахопы, і нарэшце паміж мужам і жонкай узнікаюць узаемаразуменне і павага. Будзем спадзявацца. Будзем таксама спадзявацца, што гэта непрыемная гісторыя, у якую трапіў аўтар нашага пісьма, паслужыць перасцярогай для іншых.

Няхай ведаюць, што каханага чакаць нялёгка, чакаць таксама трэба ўмець, для гэтага патрэбны вытрымка і цярплівасць, настойлівасць і вера.

Наша жыццё багатае ўзорамі беззапаветнай адданасці і дружбы паміж людзьмі. Можна прывесці шмат прыкладаў стойкасці і вернасці, гарачага кахання і адданасці паміж людзьмі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. З цяжкіх франтовых дарог чакалі каханных гадамі. Верылі і спадзяваліся, пакутавалі, але каханных не забывалі. Ці не сама аўтар нашага пісьма вінавата ў тым, што здарылася? Яна мела магчымасць весці перапіску і нават сустракацца з каханым, але не змагла дачакацца яго.

Не хапіла ў дзяўчыны мужнасці змагацца за сваё шчасце. Зрабіўшы ў жыцці няправільны крок, трэба цяпер імкнуцца не паўтарыць яго зноў, трэба знайсці ў сабе сілы стварыць моцную, дружную сям'ю. Цяпер у першую чаргу неабходна думаць аб дзеях. А ім вельмі патрэбна дружная сям'я.

Так думаю я, а чытачы, спадзяюся, скажуць сваё слова.

Адна з чытачак часопіса звяртаецца ў рэдакцыю з просьбай памагчы ёй разлюбіць сямейнага чалавека.

Каханы мае жонку, двое дзяцей, ніякай увагі на дзяўчыну не звяртае, а яна без яго жыць не можа. Што парайце ў такім выпадку? Адказваем на гэтае пытанне праз часопіс.

«Дарагая Надзейка!»

Вы просіце нашай парады. Паверце — даць яе нялёгка. Гатовых рэцэптаў на ўсе выпадкі ў жыцці не бывае. Давайце пагаворым адкрыта. Лічыць сябе няшчаснай у 22 гады не трэба. Па сутнасці вы толькі пачынаеце жыць. На вашым шляху сустранецца яшчэ свабодны чалавек, якога вы пакахаеце па-сапраўднаму і які адкажа вам узаемнасцю.

Мяркуючы па пісьму, вы нават не ведаеце, як ваш каханы адносіцца да вас. Магчыма ён і не думае пра вас. А можа ён і здагадваецца аб ваших пачуццях, але, як сапраўдны, сумленны чалавек, не хоча збочваць з дарогі, не хоча разбураць сям'ю. Пачуццё да такога чалавека павінна даць вам сілы, павінна захаваць вас ад памылкі ў жыцці. І гэтае ж пачуццё павінна даць вам сілы жыць і працаваць так, як і патрэбна сапраўднаму чалавеку.

Чужы муж, бацька дзяцей! Пасягаць на яго не мае маральнага права ні адна паважалючая сябе жанчына, як бы яна яго ні кахала. Пастаўце сябе на месца яго жонкі. Яна пражыла

Э К Р А Н

Вам, маладым дзяўчатам, што толькі пачынаюць жыццё, напэўна будзе цікава паглядзець новую мастацкую кінааповесць «Ранішнія паязды», створаную маладымі рэжысёрамі Л. Мірскім і Ф. Даўлацянам на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю А. Зана і І. Кузняцова.

Кінакарціна раскажа вам аб жыцці нашай рабочай моладзі, яе радасцях і засмучэннях, працы і кахання, марях і планах.

Светлыя, чыстыя чалавечыя адносіны, сапраўдная дружба яднаюць галоўную гераіню фільма Асю і яе сяброў Гену, Севу і Толька. А вось Павел — гэта цяжкі і складаны характар, які жыве па-за грамадскімі сувязямі і інтарэсамі. Ён многага дабіваўся ў жыцці сам і таму лічыць сябе свабодным ад якіх-небудзь абавязкаў у адносінах да грамадства. Канфліт фільма — сутыкненне калектыву і чалавека, які лічыць, што можна пражыць па-за грамадствам. Ася для Паўла не толькі любімы чалавек, але і сувязь са

Кадр з кінафільма «Вялікія і маленькія».

некалькі год з мужам, ёсць дзеці. Гэта ж вельмі і вельмі сур'ёзна. Муж і жонка дзеляць паміж сабой і радасць і гора. Жонка аддала свайму мужу маладосць, насіла пад сэрцам яго дзяцей. Колькі бяссонных начэй ім аддала! З гэтым нельга не лічыцца. З чужым мужам вы ніколі не былі б шчаслівыя. Гэты чалавек ніколі не мог бы цалкам належаць вам. Ён раздвойся б паміж дзвюма сем'ямі. І на вашым сумленні заўсёды ляжала б пляма.

Сумленная дзяўчына ніколі не пойдзе на тое, каб разбіць сям'ю. Дзецям жа патрэбен бацька, ім яго ніхто не заменіць. І чаму, па якому праву трэба зрабіць няшчаснай маці дваіх дзяцей? Нельга не лічыцца і з грамадскай думкай, якая, безумоўна, асудзіць вас. А па жыцці трэба ісці з высока ўзнятай галавой. Трэба так жыць, рабіць такія справы, каб не было сорамна глядзець людзям у вочы. Падумайце над нашым адкрытым пісьмом, і вы, спадзяюся, зробіце правільны вывад. Усім вядома, што час — лепшы лекар. Прыгледзьцеся да людзей, якія вас акружаюць. Сярод іх ёсць шмат добрых, цікавых, вартых вашай увагі. Адзін з іх, магчыма, і стане сапраўдным вашым каханнем».

Хацелася б і яшчэ закрануць адно пісьмо, аўтар якога настойліва патрабуе адказу праз часопіс.

На працягу трох год гэтая дзяўчына сустракаецца з жанатым чалавекам. Паводле яе слоў, пра гэта ніхто не ведае. Але ці ж могуць не ведаць гэтага аднасьлячаны і жонка. Яна ж не можа не адчуваць перамены ў адносінах да яе мужа. А гэты «канспіратар», як відаць з пісьма, і да жаніцьбы сябраваў з дзяўчынай, з якой цяпер папацёмку сустракаецца, саромеючыся людзей, але не ажаніўся з ёю. І вось бесхарактарная дзяўчына забыла крыўду і тайком бегае на спатканні да яго. Да чаго могуць прывесці гэтыя сустрэчы? Магчыма, дзяўчына

Першынец беларускай хіміі — Полацкі нафтазавод — адпраўляе спажывцам эшалоны з нафтапрадуктамі.

На здымку: таварны аператар Полацкага нафтазавода намсамолка Галіна Зуева.

Фота К. Міхайлава.

ВІНАВАТЫЯ...

не разумее гэтага, ці не лічыцца са сваёй рэпутацыяй, а дарэмна. Гады ідуць. Ёй 28 год. Пара падумаць аб жыцці сур'ёзна. Магчыма, яна прачытае гэтыя радкі і пазнае сябе. Пажадаем жа ёй разумна глядзець на рэчы. Нядобра, недасойна сумленнага чалавека разбураць чужое жыццё дзеля сваіх інтарэсаў.

Прыносіць людзям радасць, жыць для іншых, бачыць вакол

сябе шчаслівых, памагаць стаць шчаслівымі людзям — вось ідэал сучаснага чалавека, чалавека камуністычнага грамадства. Будаваць асабістае жыццё трэба так, каб не было сорамна ні перад людзьмі, ні перад сваім сумленнем. Нельга падавацца пачуццю, даваць волю толькі свайму сэрцу, так можна збочыць з прамой дарогі.

А. ЕЛАГІНА

светам, без якога жыць яму вельмі цяжка. Але Павел церпіць паражэнне ў каханні і зноў застаецца адзін са сваёй незалежнасцю, з якой не ведае, што рабіць...

Ролю Паўла тонка і глыбока выконвае артыст Анатоль Кузняцоў. Асю іграе Валя Малавіна.

У фільме занятая шмат моладзі: Сева — Л. Прыгуноў, Генку і Толька іграюць студэнты Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематографіі В. Малышаў і Л. Рэутаў.

А вам, жанчынам-маці, варта паглядзець мастацкую кінакарціну «Вялікія і маленькія», у аснову якой пакладзена «Кніга для бацькоў» А. Макаранкі. Гэты фільм, пастаўлены рэжысёрам Марынай Фёдаравай на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю І. Маневіча, складаецца з трох самастойных навел.

У першай навеле маці, якая жыве дзеля адзінаццацігадовага сына, не разумее і не падтрымлівае мастацкага таленту

Кадр з кінафільма «Ранішнія паязды».

свайго Бору. У выніку хлопчык уцякае з дому, перастае любіць і паважаць маці. У другой навеле маці, якая аддала дваццаць год свайго жыцця любімай справе — рабоце ў бібліятэцы, з горыччу бачыць, што яе дачка выраела спешчанай эгаістнай, — яна прывыкла браць ад людзей усё, нічога не даючы ўзамен. Нарэшце, у трэцяй навеле гутарка ідзе аб тым, як многія жанчыны калечаць лёс сваіх дзяцей, ускладаючы вельмі вялікія надзеі на мужа і не працуючы.

Ролі галоўных герояў выконваюць папулярныя актрысы Валянціна Уладзімірава (знаёмая нам па фільмах «Прыжок на зары», «Усё пачынаецца з дарогі», «Простая гісторыя» і іншых), Ніна Меньшыкава («мама» Вера ў «Дзяўчатах») і Соф'я Паўлава.

І наляровая кінакамедыя «Незвычайны горад» вытворчасці кінастудыі «Масфільм», напэўна, спадабаецца вам. Аўтары сцэнарыя — Н. Эрдман і Н. Зіноўеў, рэжысёр-пастаноўшчык — В. Эйсымонт.

Яе героі — прадстаўнікі жывучай пароды мяшчан і абыяцеляў у іх сучаснай разнавіднасці. Аблапошкіну (арт. Барыс Новінаў), напрыклад, усё роўна чым займацца, толькі б было цёпленькае месца. Ён абсалютна абыякавы да справы, у якой нічога не разумее, затое абжае адміністрацыйную дзейнасць. Засыпаўшы гаспадару горада Дурава, які адзяджае ў адпачынак, патокам паперак-характарыстык, «спецыяліст» Аблапошкін застаецца яго намеснікам. Загад ляціць за загадам: звольціць слана, закрыць цырульню, распусціць футбольную каманду... Загмагам назначаецца асёл, у сабачую школу — новы настаўнік бегемот.

Бурная аблапошкінская дзейнасць ледзь было не загубіла горад. Раскошны банкет за кошт звярынага рацыёну завяршыўся скандалам і пажарам, і прыйшлося Аблапошкіну ўцякаць пад роў, брэх, піск,

Кадр з кінафільма «Незвычайны горад».

рогат і завыванне абражаных жыхароў горада.

У карціне ўдзельнічае вялікая група звяроў пад кіраўніцтвам дрэсіроўшчыкаў Дурава, Карнілава, Ермакова, Альхавікова, Застаўнікава і Петэрсана. Здымаў фільм аператар Д. Сурэнскі.

Р. КАПЛЯ

Да мамы

Віктар ЛУКАШЭНКА

Апавяданне

ЧЭСЬ прачнуўся ад нейкага радаснага пачуцця. Расплюшчваць вочы не хацелася. Ён ціха ляжаў пад кажухом, высунуўшы з-пад каўняра толькі вяснушчаты кірпаты нос ды кароткую калючую чупрыну.

Пад кажухом цёпла, утульна. Пахне тытунём і дзедам. Так бы і ляжаў доўгадоўга, пакуль есці не захочацца. Але ж трэба ўставаць. Хлопчык выслізнуў з-пад кажуха і, босы, у адной кашулі, пабег да акна.

На двары ўсё было, як і ўчора. Чэсь нават усумніўся: праспаў ён цэлую ноч ці толькі задрамаў. Але ранішняе сонца так шчыра смяялася з вільчака дзядзькавай адрыны, што рабенькі ад вясны Чэсеў твар расцвіў усмешкай. Хлопчык падбег да лавы, дзе ляжала яго адзенне, пацягнуў за рукаў кашулі і ўбачыў на скрыні клуначак. Квяцістая хустка, завязаная чатырма ражкамі. У ёй пяць яблыкаў, два абаранкі і цукерка. Чэсь сам сабраў гэты клуначак учора. Моцна завязаў і паклаў яго на відным месцы, каб не забыць. Сёння ж ён пойдзе з бабкай да мамы, у горад. Яна хворая і ўжо больш месяца ляжыць у бальніцы.

Чэсь хутка апранаецца і бяжыць у сенцы да ўмывальніка. Ён плёскае вадой у твар адной рукой. Другая занята — у ёй Чэсь трымае ручнік. Хвіліна-другая — і хлопчык гатоў у дарогу. Але вось бяда: бабка яшчэ не падрыхтавалася.

— Сядай за стол ды паснедай, — гаворыць яна. — Тым часам і я збяруся.

Чэсь неахвотна жуе бульбяныя аладкі, запівае іх малаком і сочыць за бабкай. Вельмі ўжо яна марудзіць!

А тут яшчэ дзядзька Глеб прыйшоў, брыгадзір.

— Добры дзень, Мікітаўна, — гаворыць ён.

— Добры, добры, — адказвае бабка, працягваючы снаваць па хаце. Не любіць яна, калі ёй перашкаджаюць, таму і не запрашае Глеба сядзець. Брыгадзіру няёмка. Ён пераступае з нагі на нагу, а потым павольна пытае:

— Сабралася куды, Мікітаўна?

— Сабралася... да дачкі.

— Такія справы, значыць, Мікітаўна... — цягне брыгадзір.

— Што ты заладзіў: Мікітаўна ды Мікітаўна, — абрывае яго бабка. — Кажы, чаго прыйшоў?

Мал. Р. Віткоўскага

— Ганна захварэла, дзяцей няма на каго ў яслях пакінуць. І замяніць няма каму. Час гарачы, усе на полі. Можна, ты вылучыш, Мікітаўна?

— Сказала ж: да дачкі іду...

— Яно вядома — свая бяда больш балючая... — топчацца на месцы брыгадзір. — Вельмі не хацелася даручаць гэтую справу абы-каму. Ты ж колькі гадоў працавала ў яслях!

Брыгадзір змаўкае. Не адзваецца і бабка. Толькі пасудай грукоча, корпаючыся каля паліцы. Чэсь ведае: як бабка сказала, так і будзе. З ёй нельга спрачацца. Яе нават мама слухае. Як гэтага не ведае дзядзька Глеб?! І хлопчык падае голас у падтрымку бабкі:

— Мы да мамы пойдзем, у горад! Яна ў бальніцы...

— Памаўчы ты! — не вельмі ласкава абрывае бабка. — Ці пойдзеш яшчэ?..

Гэта было так нечакана, што Чэсь забыў нават закрыць рот. Бабка паволі апраналася, не звяртаючы больш увагі ні на ўнука, ні на брыгадзіра. Нельга было зразумець, што яна вырашыла: ісці ў горад ці ў яслі. Чэсь сачыў за бабчынымі рухамі, намагаўся перахапіць яе позірк, звярнуць на сябе ўвагу. Можна, яна забыла пра бальніцу? Хай жа гляне на яго, убачыць клуначак, які Чэсь трымае перад сабой, і ўспомніць... Але сустрэўшы позірк яе вачэй, хлопчык здагадаўся: бабка пойдзе ў яслі. Рухавы носік яго зморшчыўся, падбародак задрыжаў ад крыўды.

— Ну, чаго ты, дурненькі, — сказала бабка, выходзячы з хаты. — Пачакай дзеда, ён хутка з фермы вернецца. З ім і пойдзеш.

І яркая раніца раптам страціла для Чэся ўсе свае колеры. Яму стала сумна. Ён выйшаў на ганак і сеў на прыступку, абняўшы калені рукамі. У галаву палезлі розныя думкі. Бабка пакінула яго, і дзеда ўсё няма... А мама хворая, і ніхто яе не правядае...

У гэты самы час над парканам, што раздзяляе суседнія падворкі, з'яўляюцца дзве галавы. Гэта Сярожка і Віцька — Чэсёвы сябры. Адзін з іх весела ўсмі-

хаецца, жмурачыся ад сонца. Другому не да смеху: паркан даходзіць яму да самых вачэй. Каб пабачыць, што робіцца ў суседнім двары, Віцька становіцца на сучкі ў плоце, і тады над парканам паказваецца яго бліскучы нос, такія заклапочаны і засяроджаны. Сучкі сухія, стухнявелья. Яны ламаюцца, і Віцька ляціць назад у лапухі.

Сярожка не звяртае на гэта ўвагі.

— Мне татка кніжкі купіў, — кажа ён Чэсю. — Я восенню ў школу пайду.

Чэсь таксама пойдзе ў школу ў гэтым годзе. Але падручнікаў яму яшчэ не купілі, і таму ён стрымана сумняваецца:

— Мо старыя якія...

— Не, зусім новыя. І сшыткаў многа.

— Дзесяць стук! — устаўляе свае тры грошыкі Віцька, зноў паказаўшыся над парканам.

Чэсю няма чым пахваліцца, і ён ціха гаворыць:

— А я да мамы пайду сёння...

— Твая мама ў бальніцы ляжыць? — пытае Сярожка.

— Яна не ляжыць, — адказвае Чэсь. — Яна ходзіць.

— Дык чаму ж дамоў не ідзе?

— Яе ўрач не пускае. Гаворыць, швы разыдуцца.

— Якія швы?

— Ёй аперацыю рабілі. Разрэзалі скуру, а потым зашылі.

— Мусіць, балела...

— Не, я сабе калоў іголкай скуру на пальцы, дык нават не чутна.

— Ты сам пойдзеш? — пытаецца Віцька.

— Магу і сам. Я дарогу ведаю. Хадзіў з бабкай.

Размова сціхае. Сярожка і Віцька ўтаропіліся ў сябра, чакаючы, пакуль ён пойдзе. Калі скажаў — трэба ісці!

Ён узяў свой клуначак, замкнуў дзверы і, схваўшы ключ пад парогам, накіраваўся да брамкі.

— Я пайшоў, — кажа Чэсь сябрам.

ЗАРАЗ жа за Чэсёвым домам вуліца спускаецца да рачулки. Пяройдзеш кладку, паднімешся на ўзгорак і ўбачыш заводскія трубы, велізарныя краны, вежы касцёлаў. Там горад. Паглядзіш, — здаецца, блізка, а пачнеш ісці — далёка!

Пакуль Чэсь паднімаўся на гару, яму ўвесь час карцела азірнуцца назад, паглядзець, ці стаяць яшчэ каля плота Сярожка і Віцька. Пэўна, не вераць, што ён і сапраўды пайшоў у горад. Яны ні за што не пайшлі б — пабаяліся б. Дзіва! Гэта табе не вёска, дзе ўсяго адна вуліца. У горадзе іх, мусіць, дзесяць, а можа і сто будзе.

Думаючы аб гэтым, Чэсь увесь час прыспешваў крок. На яго кірпатым носіку блішчэлі кропелькі поту. Вёскі ўжо было не відаць, а да горада яшчэ далёка. Пастаяў-пастаяў Чэсь, паўздыхаў ды назад пачаў аглядацца. У горад ісці ён не баіцца, але ж тужліва неяк аднаму сярод палёў... І, можа, вярнуўся б Чэсь дамоў, каб не нагнаў яго незнаёмы падлетак. Чэсь нават уздрыгнуў, заўважыўшы яго побач з сабой.

— Што, напалохаўся? — засмяяўся падлетак. — Ты чаго стаіш тут сярод дарогі?

— Я іду... — разгублена адказаў Чэсь.

— А куды ідзеш?

— Да мамы.

— Значыць, туды? — указаў незнаёмы ў бок вёскі.

— Не, я ў горад.

— Выходзіць, мы спадарожнікі.

І яны закрочылі разам. Чэсю стала весялей. Ісці ў горад удвух куды лепш, чым аднаму. Можна размаўляць, не сачыць за дарогай і не баяцца, што заблудзіш. Праўда, спадарожнік Чэсеў аказаўся не з гаваркіх. Распытаўшы аб тым, што яго цікавіла, ён змоўк. Нават не сказаў, як зваць. Але Чэсь не пакрыўдзіўся: ён жа старэйшы і яму зусім не абавязкова расказваць пра сябе маленькім.

— Піць хочацца... — неўзабаве азваўся хлопец.

— Хочаш, яблык дам? — абрадаваўся Чэсь.

І, не чакаючы адказу, ён развязаў клуначак і працягнуў свайму спадарожніку сакавіты яблык. Астатнія чатыры паклаў у хустку, на іх — абаранкі, а зверху асцярожна ўваткнуў цукерку, размякшую ад спёкі.

Яблык так смачна захрусцеў на зубах у хлопца, што Чэсю самому захацелася яблыка. І ён намеціў ужо адзін, самы маленькі. «Калі абаранкі не разваляцца — з'ем», — падумаў ён. Выцягнуў — абаранкі трымаліся. Хлопчык абцёр яблык падолам кашулі, панюхаў і... паклаў назад: гэта ж для мамы! «Лепш я вады нап'юся, як прыйду», — рашыў ён і завязаў клуначак.

На дарозе затарахцеў матацыкл. Абдаўшы хлопца пылам, ён раптам рэзка спыніўся.

— Эй, Юрка, ты куды? — запытаў матацыкліст, звяртаючыся да Чэсевага спадарожніка.

— У горад.

— Сядай, падвяза.

Юрка кінуў агрызак яблыка і пабег да матацыкла. «А я?» — хацеў крыкнуць Чэсь, але не паспеў. Юрка ўскочыў на задняе сядло, матацыкл ірвануў з месца і праз некалькі хвілін знік за паваротам.

Чэсь разгублена азірнуўся. Па абодва бакі дарогі цягнуўся густы сасоннік. За ім не было відаць ні вёскі, ні горада. Вакол ні душы. Толькі хвойкі не ўскалыхнуцца, млеюць пад гарачым сонцам, як зачараваныя. І цішыня такая — не верыцца нават, што нядаўна побач з табой гучалі галасы людзей, трашчаў матацыкл. Як гэта здарылася, што Юрка пакінуў яго?

Зразумеўшы, што ён застаўся адзін, зусім адзін, хлопчык прысеў пад хвойкай і няўцешна заплакаў. Так і застаў яго дзядзька Антон — іх сусед. Ён быў такі высокі, што ў вёсцы ўсе яго звалі Каланчай. Дзядзька Каланча вяртаўся з горада на веласіпедзе. Спыніўшы веласіпед, ён нават не злез з сядла — а проста ўпёрся нагамі ў зямлю.

— Ты чаго тут? — пазнаў ён Чэся.

— Я да мамы ішоў, — яшчэ мацней усхліпнуў Чэсь.

— Ты што ж, сам сабраўся ў горад?

— Не... Але бабуля пайшла ў яслі, а дзед яшчэ з фермы не прыйшоў...

Дзядзька Антон здзіўлена прысвіснуў:

— Эге! Дык ты, значыць, адзін надумаўся... І чаго ж цяпер плачаш...

— Мяне Юрка пакінуў.

— Які Юрка?

— Той, што ішоў са мной у горад...

— Справы, брат... Ну што ж, давай па-

куль сядай на ровер ды паедзем назад да дзеда і бабулі... А там разбяромся што да чаго...

Чэсь выцер рукавом слёзы і залез на раму дзядзькавага веласіпеда. Шкада было, вядома, што не пабачыў мамы. Але ж можна было яшчэ з дзедам схадзіць да яе сёння. І хлопчык уздыхнуў з палёгкай...

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

А с о т

Прыйшоў асот
На агарод,
Фанабэра, злючка
Адрасціў калючка.
— Гаспадар я ў агародзе,
Мне няхай ніхто не шкодзіць.
Хто мяне кране —
Болю не міне!
Стаў смактаць з зямлі ён сокі,
Стаў і тоўсты і высокі.
Замінаць пачаў фасолі,
І яна расце паволі.
Стась прыйшоў на агарод:

— Ах, нягоднік ты, асот!
Не баюся цябе, злючка, —
Вырваў з каранем калючку.

Мал. Г. Шырокавай.

М а к

Колькі бантаў, колькі бантаў
На градах хвалюецца!
Матылькі, як экскурсантаў,
Бантамі любуюцца.

Спрытна сонейка трапечка:
З бантаў вырываецца.
На зямлю кладзецца вечар —
Банты закрываюцца.

Васіль СТУДЗЯНКОЎ

Шпачынае пісьмо

На пясочак ля ракі
Апусціліся шпакі.
Дзюбкі чысцілі
Ля мелі,

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

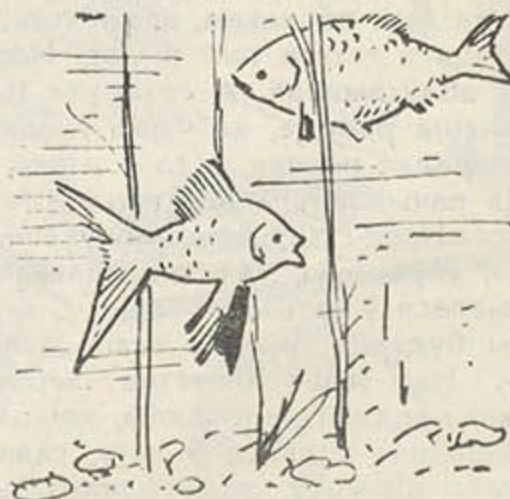
Паласкалі дзюбкі,
Пелі.

Рады сонцу і вясне!
І удзячны, пэўна, мне,
Збудаваў ім пяць дамоў!
Вось пакінулі пісьмо

На пяску. Слядоў іх шмат!
Толькі я зусім не рад:
Азбукі шпакоў не знаю
І пісьмо не прачитаю...

Акварыум

Мітусіцца
У вадзіцы
Рыбка залатая.
Кот на рыбку вострыць зубкі,
Вочак не спускае.
Ходзіць кот тут цэлы дзень:
— Як знайсці мне дзверы!
Дзе!

Ганна САПРЫКА

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

СВЯКРУХА пайшла на работу ў пральню раней за ўсіх, а потым пайшоў і Андрэй, Насця муж, на завод. Праз расчыненае акно Насця бачыла, як ён таропка крочыў праз двор.

Амаль услед за ім з пад'езда выйшла Святлана, дзяўчына-суседка. На цёмным плаці ў яе белы каўнерык, на галаве куксай закручана каштанавая каска. Касынку яна нясе ў руцэ, энергічна размахваючы ёю ў такт хадзе.

— Андрэй, пачакай! — Насця невыразна чуе Святланін голас, але бачыць, што Андрэй азірнуўся, хоць і не прыцішыў хады. А за варотамі яны ўжо хутка крочаць разам да трамвайнага прыпынку і пра нешта ажыўлена гавораць.

Такі малюнак Насця бачыць амаль штодня, але раней яна не звяртала на гэта ўвагі. Ні ценю падазронасці, ні рэўнасці. Наадварот, ёй было прыемна, што гэты дужы прыгожы хлопец, на якога заглядаюцца дзяўчаты, яе муж.

Сёння на ўсё гэта Насця пачала глядзець іншымі вачыма. А прычынай была адна размова, якую яна незнарок пачула.

Учора Насціна свякруха выйшла пасля абеду на двор, прысела пад акном на лавачку адпачыць. Адразу ж падышлі суседкі, пачаліся размовы. Насця прыбірала са стала пасуду, праз адчыненае акно чула іх гутарку. Раптам ле ўразілі такія словы:

— Трэба было Андрэю ў свет па жонку ездзіць? Лепей бы ажаніўся са Святланай. Гэтакая дзяўчына! — данесліся да яе словы адной з суседак.

— А што Настасся хіба горш за Святлану? — запярэчыла свякруха.

— Адно толькі што прыгожая. А Святлана вунь рамеснае скончыла, каторы год працуе, зарабляе добра. Учора зноў у заводскай газеце яе здымак быў.

Насця бачыла гэты здымак Святланы ў газеце, нават павіншавала яе з поспехам, але ніколі не думала яна, што суседкі зробіць з гэтага такі вывад. Насця стаяла цяпер ашаломленая і збянтэжаная. А свякруха тым часам заступалася:

— І наша рвецца, каб дзе ўладкавацца, але мы не раім. Дома парадак навяла, а там, можа, малое будзе...

Насця пачырванела ад гэтых слоў. Але яна была ўдзячна свякрусе. Насця заўсёды адчувала, што свякруха яе любіла, а зараз, слухаючы, як яна адказвала суседкам, яшчэ больш пераканалася ў гэтым.

— Вы будзеце жаніць сваіх дзяцей па-свойму, а мы па-свойму. Нам наша нявестка харошая. Андрэй яе любіць. А грошы мы самі зарабляем, хопіць з нас.

Прышоўшы з двара ў хату, свякруха не сказала ні слова пра сваю размову з суседкамі, наадварот, была ласкавая і ўважлівая да нявесткі...

НАСЦЯ

Насця ўвесь апошні час газарыла наконт работы з мужам і свякрухай, але Андрэй не спяшаўся. Часта ён прыходзіў дадому позна, стомлены. І калі Насця распачынала пра гэта размову, ён аднекаваўся, маўляў, паспееш яшчэ, напрацуешся.

Часам жартаваў:

— Куды ж ты, мая трактарыстачка, пойдзеш?

— Усё роўна, куды-небудзь пайду.

Паштальён прынёс газеты і ліст. Насця прабегла вачыма. Пісалі сяброўкі з калгаса. Зайздросцілі, што яна ў горадзе жыве.

Што яна ім адпіша?

ВЫЙШЛА замуж Насця зусім нечакана. Пазнаёмілася яна з Андрэем пад вясну, калі той з некалькімі майстрамі з завода быў накіраваны ў падшэфны калгас дапамагчы падрыхтаваць і праверыць машыны да веснавой сяўбы. Убачыў Андрэй Насцю і аж збянтэжыўся ад захаплення: адкуль з'явілася такая прыгажуня? Вочы сінія-сінія, як лён, што цвіце ў полі, і ўсмешка нейкая асаблівая, прывабная і шчырая. Усё было ў яе прыгожым і акуратным — кажухок ладна на ёй сядзеў, белая вязаная хустка ішла да твару.

Увечары ў клубе Андрэй чакаў, калі прыйдзе Насця. І Насця прыйшла. Хлопец не зводзіў з яе вачэй. Пазней ён яшчэ некалькі разоў прыязджаў да Насці. Якраз перад самай сяўбой згулялі вяселле і звёз Андрэй у горад лепшага калгаснага механізатара — трактарыстку Насцю.

Дні паляцелі за днямі. Насця жыла ў горадзе, і першы час усё ёй было тут нова і цікава. Выправіўшы на працу мужа і свякруху, яна гаспадарыла дома, мыла, прыбірала ў пакоі і кухні, падцірала падлогу, выбівала дарожкі. Цэлы дзень было ўключана радыё. Насця з цікавасцю слухала перадачы і падпывала сваім любімым песням.

Але неўзабаве Насця пачала адчуваць нездаволенасць сваім становішчам.

«Што ж гэта? Ад зямлі адарвалася і к небу не прыстала. А дзяўчаты пішуць: як мы табе зайздросцім, Насця, што ты пераехала ў горад!»

І сёння, пазіраючы ўслед Андрэю і Святлане, Насця вырашыла: не, больш яна не будзе чакаць. Заўтра ж збярэцца і пойдзе з Андрэем, няхай ён адразу ж дамовіцца. У гараж дык у гараж.

* * *

Увечары Андрэй прыйшоў вельмі позна, калі Насця ўжо спала. А раніцай яна пашкадавала будзіць мужа. Рашыла наконт работы пагутарыць з ім па дарозе, калі ён будзе ісці на працу. Так і зрабіла. Прыгатаваўшы снеданне, разбудзіла Андрэя і, пакуль ён мыўся і снедаў, пачала збірацца.

— Куды гэта ты? — здзівіўся Андрэй, бачачы, як яна старанна разгладжвае адварот жакета з камсамольскім значком.

— Пайду шукаць той гараж, які ты мне абяцаеш знайсці ўжо каторы месяц.

— Кінь ты! Часу ж яшчэ хопіць. Цяпер я вельмі заняты... Свабоднай стане — тады пайду і дамоўлюся, — і ён, дапіўшы шклянку чаю, пачаў нацягваць спяцоўку.

— Не, — цвёрда сказала Насця. — Я больш не хачу так.

— Ну, ну, не дуры. Не гарыць жа! Ну, я пайшоў, — і Андрэй шпаркім крокам накіраваўся на вуліцу.

Замкнуўшы дзверы, яна дагнала Андрэя каля трамвайнага прыпынку.

— Куды ты? — яшчэ больш здзівіўся ён.

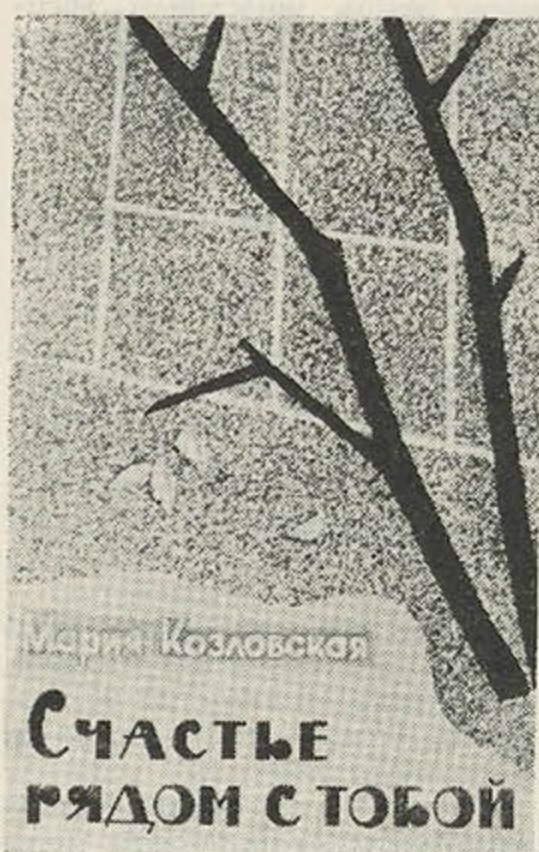
Насці было так крыўдна, здавалася, зараз слёзы з'явяцца на вачах. Але навокал былі людзі, і яна стрымалася.

Трамвай спыніўся каля завода. За некалькі крокаў адсюль была прахадная. Андрэй падышоў да Насці і сказаў злосна:

— Кінь дурыцы! Зараз жа ідзі дамоў. — Ён пайшоў услед за іншымі рабочымі і неўзабаве схаваўся ў прахадной.

«Што ж гэта такое робіцца, — падумала Насця. — Якое ж гэта жыццё будзе, калі мы будзем разумець так адзін аднаго?» Ёй зрабілася так крыўдна, што яна не змагла стрымаць слёз.

— Што гэта ты плачаш? Можна, пасварыліся? — пачула яна нечы незнаёмы голас.

„ШЧАСЦЕ ПОБАЧ З ТАБОЙ“

Арлова, маці траіх дзяцей, і семнаццацігадовы Вася Кандратовіч—гэта яе вучні. Так пачынаецца невялікая аповесць настаўніцы Марыі Казлоўскай «Шчасце побач з табой». Такім было пачуццё і адносіны яе гераіні Галіны Андрыеўскай—таксама настаўніцы,—калі яна перайшла з дзённай школы ў вячэрнюю.

Аповесць «Шчасце побач з табой»—не першая «спроба пярэ» аўтара, пра якога ўжо не скажаш «малады». І па ўзросту, і па жыццёвых назіраннях Марыя Казлоўская ўжо чалавек сталы і вопытны. І гэта відаць у яе аповесці і апавяданнях, якія не аднойчы публікаваліся ўжо на старонках нашага рэспубліканскага друку.

Пра што ж расказвае апавесць «Шчасце побач з табой»?

Перш за ўсё—пра людзей. Пра тых, хто не змог па якіх-небудзь прычынах у свой час закончыць школу, атрымаць адукацыю і, ужо часта маючы за спіной груз гадоў, маючы груз сям'і, вярнуўся ў школу «вячэрнікам». Вяр-

нуўся, каб навярстаць упушчанае, каб дагнаць тых, хто наперадзе, і, не адстаючы, крочыць з імі нага ў нагу. Праўда, гэта нялёгка. Праўда, не ва ўсіх, хто адпраўляецца ў гэтую дарогу, хоць настойлівасці і мужнасці прайсці яе да канца.

Нялёгка і тым, хто сам, добраахвотна, узяўся дзяліць усе цяжкасці і перамогі на гэтым нялёгкім шляху са сваімі вучнямі,—нялёгка настаўнікам. Справу ж маеш не з дзецьмі, а з дарослымі, адарванымі нярэдка ад станка, ад справы, ад іншых клопатаў і абавязкаў, якія ніяк нельга перакласці на чыя-іншыя плечы.

І таму, прыйшоўшы ў вячэрнюю школу, выкладчыца матэматыкі Галіна Андрыеўская спачатку не раз задавала сабе пытанне: «Няўжо ўсе яны хочуць вучыцца?» Пераконвалася яна ў гэтым паступова, усё больш і больш жываючыся са сваёй работай, усё больш і больш прывязваючыся да сваіх вучняў, пранікаючыся іх радасцямі і горам, як уласнымі. Паступова яна пазнае кожнага

свайго вучня «наскрозь». Ведае, чым, каму трэба памагчы, што ад каго патрабаваць. Іменна ў вячэрняй школе без астатку запаўняе яна сваё жыццё той велізарнай радасцю, якую прыносяць чалавеку творчая праца і сустрэчы з людзьмі.

Тут жа, у вячэрняй школе, у строгага матэматыка Галіны Андрыеўскай (а на самай справе вельмі скромнай і нават баязлівай дзяўчыны) нараджаецца вялікае пачуццё да Аляксея Камінскага—цудоўнага, шчырага чалавека, з няўдалым асабістым жыццём. Тонка і тактоўна расказвае аўтар аб каханні гэтых людзей, такіх неабходных адзін аднаму...

Чытаючы старонкі аповесці «Шчасце побач з табой», хочацца самому сустрэцца з героямі кнігі, хочацца разам з імі дзяліць іх хваляванні і радасці.

І ў гэтым, відаць, поспех аповесці.

Раім чытачам нашага часопіса абавязкова прачытаць гэту кнігу. Аўтару—жадаем новых кніг, новых поспехаў.

Насця азірнулася. Перад ёю стаяў пажылы невысокі чалавек у спяцоўцы і кепцы, майстар завода Нічыпар Іванавіч. Ён разам з прыяцелямі Андрэя прыязджаў да іх у вёску на вяселле.

І Насці зрабілася сорамна сваіх слёз, а яшчэ больш таго, што падумаў пра Андрэя Нічыпар Іванавіч.

Яна змахнула слёзы і адказала няцвёрдым голасам:

— Я хачу пайсці на завод!

— Дык у чым жа справа? Хадзем, у нас працы ўсім хопіць.

Насця накіравалася ўслед за ім.

— А твой што? Не хоча пускаць цябе на завод? Што, можа, баіцца, каб не адбілі такую прыгажуню? Бач ты, да слёз жанчыну давёў...

Па дарозе яны зайшлі ў аддзел кадраў, а праз паўгадзіны Нічыпар Іванавіч прывёў Насцю ў вялізны цэх. Насця разгубілася. Усцяж, як акінуць вокам—станкі, станкі. А пасярод вялізнага цэха, нібы магістраль,—даўжэзнае палатно канвеера.

Нічыпар Іванавіч падвёў Насцю да Святланы, якая завіхалася ля станкоў.

— Вось, Святланка, вазьмі гэтую жанчыну ў свае рукі. Толк з яе будзе, я яе ведаю...—зварнуўся да яе Нічыпар Іванавіч.

— Гэта ж мая суседка,—узрадавалася Святлана.—Добра, Нічыпар Іванавіч, будзем працаваць.

Насця не зусім прыязна паглядзела на сваю «саперніцу». Па праўдзе кажучы, ёй бы хацелася трапіць да каго-небудзь іншага. Але Святлана шчыра ўсміхнулася і пачала тлумачыць, што сабой уяўляе такарны станок, якія яго часткі, як на ім працаваць, як даглядаць. Насця гэта ведала яшчэ з курсаў механізатараў і ўсё ёй было зразумела. А Святлане таксама было прыемна, што яе вучаніца такая кемлівая.

У КАНЦЫ рабочага дня, калі працяглы гудок абвясціў аб заканчэнні змены, Святлана і Насця гутарылі ўжо як добрыя прыяцелькі. Насця цэлы дзень з захапленнем сачыла за работай Святланы, як тая абслугоўвала некалькі станкоў, і сама расказала Святлане пра курсы механізатараў, якія яна канчала, пра тое, што яна ведае машыны і можа вадзіць трактар.

— А я было здзівілася, што ты такая кемлівая. Добра, хутка прыйдзеш на самастойную работу,—абнадзеіла яе Святлана.

Да іх падышоў Андрэй. Яму ўжо расказаў пра ўсё Нічыпар Іванавіч, заадно па-бацькоўску палаўшы маладога мужа, што да слёз давёў жонку.

— Кеміць што-небудзь?—жартам спытаў Андрэй у Святлану, паказваючы на Насцю.

— Кеміць. Як яшчэ кеміць.

Насці не паверылася, што калі-небудзь і яна зможа стаць такім токарам, як Святлана. Але ёй было прыемна чуць гэтыя словы, і яна была ўдзячна Святлане і ў думках дакарала сябе, як гэта раней магла адчуваць непрыхільнасць да такой дзяўчыны.

Насця і Андрэй ішлі да трамвайнага прыпынку.

— А мама як здзівіцца сёння!—шчаслівая ўсклікнула Насця.

Андрэй узяў яе руку ў сваю і моцна паціснуў.

ФЁДАР ГЛАДКОЎ

Да 80-годдзя з дня нараджэння

Ф. Гладкоў — пісьменнік горкаўскай школы, адзін з пачынальнікаў рускай савецкай прозы.

Творчы шлях Ф. Гладкова пачаўся задоўга да Кастрычніка. Адзін з ранніх твораў ён пасылае М. Горкаму, свайму любімаму пісьменніку і настаўніку. «Пісаць вам патрэбна, — падтрымаў яго Аляксей Максімавіч. — У вас ёсць уменне назі-

раць жыццё, ёсць замілаванне да людзей».

Назіральнасць, уменне бачыць чалавека прыйшлі да Ф. Гладкова не адразу. Яго ўніверсітэтам была настаўніцкая работа ў гушчы працоўных мас і рэвалюцыйная дзейнасць.

Калі хлопчыку было дзевяць год, яго бацькі, малазямельныя сяляне, пакідаюць вёску і пераязджаюць у Астрахань, потым увесь час блукаюць па Волзе і Каспію ў пошуках жылля і заробку. Вандруючая сям'я пачынала і на заводах Каўказа і на Кубані.

Маленькі Федзя зазнаў горькі жыццё «ў людзях» і з той пары ўзненавідзеў багаццяў-прыгняталінікаў. Усёй душой ён цягнуўся да кнігі, да ведаў. Звольнаму юнаку ўдаецца потым закончыць гарадское вучылішча і атрымаць званне настаўніка.

Ф. Гладкоў, як і наш Я. Колас, выйшаў на ніву народнай асветы ў бурныя гады перад рэвалюцыяй 1905 г. і не замкнуўся ў сценах школы. Ён збліжаецца з бальшавікамі Забайкалля, выконвае партыйныя даручэнні, вывучае працы У. І. Леніна. Пазней уступае ў рады РСДРП, у турме і ў ссылцы, у баях грамадзянскай вайны праходзіць школу пісьменніка-грамадзяніна і рэвалюцыянера.

Па гарачых слядах рэвалюцыі і грамадзянскай вайны Ф. Гладкоў піша п'есу «Буралом», апо-

весці «Рунь» і «Вогненны конь». Гэта — першыя крокі пісьменніка да вялікай літаратуры новага часу, пошукі сябе і сваёй тэмы. У 1925 г. ён стварае раман аб рабочым класе — «Цэмент». У ім расказваецца аб тым, з якімі цяжкасцямі аднаўлялася разбураная вайною прамысловасць, як раслі і духоўна мужнелі людзі, згуртаваныя ў вялікім працоўным калектыве. З першых старонак твора мы знаёмімся з яго героем Глебам Чумалавым, рабочым-камуністам, які толькі што вярнуўся з вайны і горача ўзяўся за аднаўленчыя работы, заняў вядучае месца на гаспадарчым фронце.

Цікава ставяцца ў рамане пятай сям'і і новага быту. Даша Чумалава, жонка Глеба, ідзе ў першых радах працаўнікоў заводу. Яе духоўныя сілы абуджаны рэвалюцыяй, яна як бы нанова нараджаецца на свет, становіцца ўмелым арганізатарам. «...На гэтым цэментным фундаменце можна будаваць далей», — так ацаніў ролю рамана Ф. Гладкова ў савецкай літаратуры А. В. Луначарскі.

У пазнейшыя гады тэма новабудовы ўзяла ўсю ўвагу пісьменніка. Пяць гадоў праводзіць ён на Днепрабудзе, працуе там у газеце, піша нарысы аб героях працы, аб іх барацьбе за энергію. Мастакім летапісам гэтай буйнейшай будовлі сацыялізма з'яўляецца яго раман «Энергія».

Баявое, праўдзівае слова пісьменніка служыла свайму народу і ў дні Вялікай Айчыннай вайны. Аб людзях, якія кавалі зброю для фронту, піша ён нарысы, апавяданні, аповесці «Клятва» і «Маці».

Высокага пісьменніцкага майстэрства дасягае Ф. Гладкоў у сваёй аўтабіяграфічнай трылогіі («Аповесць аб дзяцінстве», «Вольніца», «Ліхая часіна»). У ёй мы знаходзім маляўнічыя карціны жыцця горада і вёскі канца XIX, пачатку XX стагоддзя. Пісьменніку ўдаецца стварыць яркія народныя характары, праўдзіва паказаць барацьбу рабочых супраць купцоў і прамыслоўцаў. Цэнтральнае месца ў трылогіі займаюць хлопчык Федзя (сам аўтар), ад імя якога вядзецца апавяданне, і яго маці, тыповая руская жанчына з багатай і прыгожай душой. Трапіўшы на рыбны промысел, яна збліжаецца з Пражскай, жанчынай-пралетаркай, ваяком работніц, і многае пачынае разумець па-новаму.

Людзі працы паказаны ў трылогіі як сапраўдныя гаспадары жыцця, умельцы, тонкія цаніцелі харчавання прыроды і мастацтва. Яны не пасіўныя пакут-

нікі, а змагары, на баку якіх праўда гісторыі.

У трылогіі Ф. Гладкова расказваецца аб тым, «які шлях прайшлі людзі старэйшага пакалення, якую барацьбу вытрымалі яны, каб дзеці і ўнукі іх

маглі жыць шчаслівым жыццём». Паўстагоддзя пісьменнік расказваў аб тым жа: як чалавек здабываў сабе шчасце на зямлі.

Марына БАРСТОК

ЯН МАТЭЙКА

Да 125-годдзя з дня нараджэння

У вялікага польскага мастака Матэякі ёсць карціна пад назвай «Прыгавор Матэяку». Гэта не памылка. Невялікая карціна (размер яе — выключэнне, бо мастак любіў вялізныя палотны) паказвае чытанне прысуду Яну Матэяку: «Павінен памерці!»

Рыначная плошча старога Кракава. Натоп. Прывязаны да цяжкага кальца ганебнага слупа, у зрэбнай кашулі, побач з катом, стаіць сам мастак з журботна апушчанай галавой. Але і на тварах суддзяў няма радасці пераможцаў, наадварот, іх вочы выказваюць сумненне і, магчыма, усведамленне ўласнай віны.

Навошта мастаку спатрэбілася такая фантазія? Ніхто ж яго не збіраўся караць. Матэяка ў той час стаў моцна на нагах. Пспех яго карціны «Пропаведзь Скаргі» на парыжскай выстаўцы вылучыў Матэяку ў першыя рады гістарычных жывапісцаў Еўропы. І ўсё-такі гэта карціна-пратэст была намалевана!

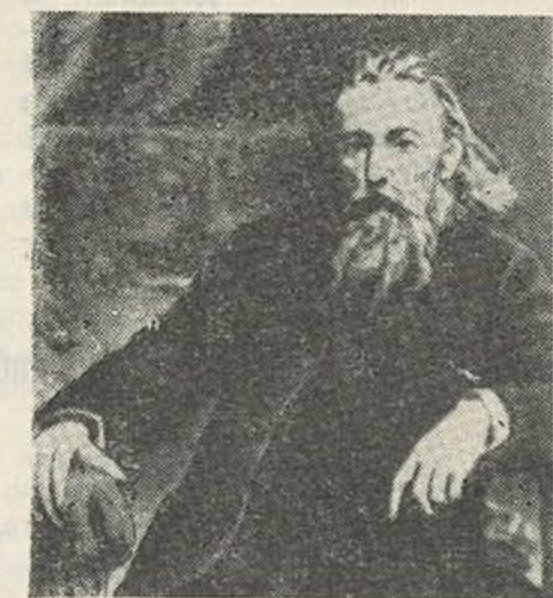
Справа ў тым, што мастака-патрыёта, песняра польскай славы пачалі ўзмоцнена цікаваць з прычыны «антыпатрыятычнасці» яго карцін. Гнеўны голас Матэякі не раз выкрываў своекарыслівых магнатаў Рэчы Паспалітай, гучаў супраць тых, хто давёў краіну да заняпаду. Гэта «Пропаведзь Скаргі», дзе галоўны герой прадказвае каралю Сігізмунду III і польскім магнатам ганьбу і гібель, бо ўнутраны разлад раз'ядаў краіну. Гэта і патрыёт Рэйтан, які бічаваў здраду сейма, гатоўва пацвердзіць трэці падзел Польшчы («Рэйтан на Варшаўскім сейме»).

Непрыяцелям Матэякі хацелася б бачыць гістарычны жывапіс як бясконцую оду славы. Але не такі быў вялікі жывапісец — у гераічных вобразах мінулага бачыў ён прыклады для сваіх сучаснікаў, на ўроках гісторыі падвргаў жорсткай крытыцы маладушных кіраўнікоў польскага дваранства. Сваімі творами Матэяка ўмацоўваў веру польскага народа ў яго вызваленне.

Біяграфія Яна Алаізія Матэякі (нарадзіўся ў Кракаве 24 чэрвеня 1838 г., памёр там жа 1 лістапада 1893 г.) знешне ні-

чым асаблівым не вызначаецца. Жыццё яго — гэта яго карціны, якіх у Матэякі каля 100, 90 партрэтаў і звыш 6000 малюнкаў і накідаў.

Росквіт яго творчасці ў асноўным прыпадае на перыяд польскага паўстання 1863 г. і першае дзесяцігоддзе пасля яго разгрому, калі Польшча, паводле слоў У. І. Леніна, «была сапраўды аплотам цывілізацыі супраць царызму, перадавым атрадам дэмакратыі».

Зразумела, няправільна бачыць у Матэяку рэвалюцыянера. Шляхціч і католік, улюбёны ў веліч феадальнай Польшчы, ён выказваў мары свайго класа. Аднак нельга і не бачыць у яго творчасці палыманыя нацыянальна-вызваленчыя імкненні.

Польскі народ яшчэ пры жыцці мастака высока ацаніў значэнне творчасці Матэякі.

У гады вайны польскія патрыёты з велізарнымі цяжкасцямі вывезлі з музея яго карціну «Грунвальдская бітва» і захоўвалі яе да таго часу, пакуль прыйшло вызваленне. Гэта велізарная карціна (4×9 м) паказвае палякаў, літоўцаў, чэхаў і рускіх у пераможнай бітве пры Грунвальдзе ў 1410 г. супраць тэўтонскіх рыцараў-прыгняталінікаў.

Усё, што зрабіў за свае 55 год жыцця Ян Матэяка, прасякнута гарачым пацуючым любві да радзімы, і таму Польшча вынесла свой прысуд нястомнаму працаўніку мастацтва:

— Жыць яму ў вяках!

Ю. ЛІДЗІН

ЛЕКАВЫЯ ТРАВЫ

Многія чытачы часопіса пытаюць: «Ці можна заварваць лекавыя расліны, як чай?» Так, можна.

Калі ў вас адсутнічае апетыт, узбудзіць яго можна, ужываючы **апетытны чай**. Для гэтага трэба ўзяць 8 частак высушанай травы палыну, 2 часткі травы тысячалісніку і старанна перамяшаць. Адну чайную або сталовую лыжку сумесі абліць дзвюма шклянкамі вару, настаяць на працягу 20 мінут, працэдзіць, і чай гатовы. Прымаюць такі чай на сталовай лыжцы 2—3 разы ў дзень за 15—30 мінут да яды.

А вось **вітамінны чай** карысны як дарослым, так і дзецям. Гэта сумесі роўнай колькасці плоду шыршыны і чорных парэчак або ягад рабіны. Змяшчаюць гэтыя чай неабходныя для арганізма і ўсім вядомыя вітаміны «А», «С», «В₂», а таксама вітамін «К», які садзейнічае нармальнаму згортванню крыві; вітамін «Р» (цытрын), які валодае здольнасцю змяняць пранікальнасць і ломкасць капіляраў і сумесна з вітамінам «С» перашкаджае утварэнню халестэрыну ў крыві, а ў выніку прадухіляе развіццё атэрасклерозу. Апрача таго, гэты чай змяшчае некаторыя іншыя карысныя рэчывы, у тым ліку і арганічныя кіслоты. Для прыгатавання чаю бяруць дзве чайныя лыжкі сумесі, заварваюць дзвюма шклянкамі вару, настойваюць на працягу гадзіны, затым працэджаюць, прыбаўляюць па смаку цукру і п'юць па паўшклянкі 3—4 разы ў дзень.

Пры прастудных захворваннях карысна ўжываць **патагонны чай**. У адных выпадках бяруць у роўнай колькасці сушаныя суквецці ліпы і плоду маліны, у іншых — плоды маліны і лісце маці-мачыхі па дзве часткі і адну частку травы душыцы. Адну сталовую лыжку любой з сумесей заварваюць шклянкай вару, настойваюць на працягу 20 мінут, працэджаюць і п'юць у цёплым выглядзе на ноч.

Калі прастуднае захворванне суправаджаецца пакутлівым кашлем, змякчыць яго і аблегчыць стан хворага можна **грудным чаем**, які складаецца з сумесі караня алтэю, лісцяў маці-мачыхі і травы душыцы, узятых у роўных колькасцях. Адну сталовую лыжку чаю настойваюць на дзвюх шклянках

кіпячай вады на працягу 30 мінут, працэджаюць і п'юць у цёплым выглядзе па чвэрць шклянкі праз 3 гадзіны. Для гэтых жа мэт можна ўжываць грудны чай і іншага складу: узяць тры часткі лісця падарожніку і карэнняў салодкі і 4 часткі лісця маці-мачыхі. Сталовую лыжку сумесі абліць шклянкай кіпячай вады, настаяць на працягу 20 мінут, працэдзіць і піць у цёплым выглядзе па чвэрць шклянкі праз 3 гадзіны.

Пры запаленчых працесах верхніх дыхальных шляхоў, а таксама, як болепатольнае пры радыкулітах і неўрытах часта ўжываюць настой з травы чабору (15 грамаў травы на шклянку кіпячай вады). Прымаюць на адной сталовай лыжцы 2—3 разы ў дзень.

Пры празмерным узбуджанні псіхікі можна прыгатаваць **чай супакойлівы**. Адну частку караня валер'яну змешваюць з дзвюма часткамі лісця мяты, часам з трыліснікам і адной часткай хмелю. Сталовую лыжку такой сумесі заліваюць дзвюма шклянкамі вару, настойваюць на працягу 30 мінут, працэджаюць і п'юць па паўшклянкі 2 разы ў дзень раніцай і ўвечары.

Людзям, якія хварэюць на запоры, можна прыгатаваць **слабіцельны чай**. Для гэтага мятэ бяруць 3 часткі кары крушыны, 2 часткі лісця крапівы, 1 частку травы тысячалісніку і добра змешваюць. Дзве сталовыя лыжкі сумесі абліваюць шклянкай кіпячай вады і кіпяцяць 10 мінут. Астуджаны адвар працэджаюць і прымаюць па паўшклянкі на ноч і раніцай.

Пры неабходнасці атрымаць **мачагонны сродак** змешваюць 3 часткі лісця талакнянкі (мядзведжае вушка), кветкі васілька і карэнні салодкі па 1 частцы. Сталовую лыжку сумесі абліваюць дзвюма шклянкамі вару, кіпяцяць яшчэ 10 мінут, працэджаюць у гарачым выглядзе, астуджаюць і прымаюць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы ў дзень за 20 мінут да яды.

Пры хранічных захворваннях печані, нырак і жоўцевага пузыра назначаюць **нырачны чай** (артасіфон). Артасіфон — расліна трапічнага пояса, але культывуецца ў Савецкім Саюзе на поўдні краіны. 3—3,5 грама чаю заліваюць шклянкай вару і кі-

пяцяць 5 мінут, затым настойваюць 30 мінут і больш, працэджаюць і прымаюць у цёплым выглядзе па паўшклянкі 2 разы ў дзень за паўгадзіны да яды.

У якасці **жоўцегоннага сродку** ўжываюць чай, які складаецца з кветак бясмертніку — 4 часткі, лісця трылісніку — 3 часткі, лісця мятэ — 2 часткі і плоду каландры — 2 часткі. Сталовую лыжку сумесі заліваюць 2 шклянкамі вару, настойваюць на працягу 20 мінут, працэджаюць і прымаюць па паўшклянкі 3 разы ў дзень за 30 мінут да яды.

У выглядзе чаю прымаюць і аптэчны рамонак. Унутр ён назначаецца пры спазмах кішэчніка, метэарызме, паносах і як патагоннае. Знадворна — у якасці процізапаленчага, антысептычнага і вяжучага сродку ў выглядзе паласканняў, прымочак, ваннаў і г. д. Сталовую лыжку рамону заварваюць шклянкай вару, астуджаюць, працэджаюць і прымаюць па сталовай лыжцы некалькі разоў у дзень. Апрача таго, як добры сродак, які змякчае валасы і надае ім залацістае адценне, зарэкамендаваў сябе аптэчны рамонак. 50 грамаў сухіх кветак заліваюць трыма шклянкамі вару, настойваюць на працягу 10—15 мінут, працэджаюць і прапалоскваюць папярэдне вымытыя валасы.

Перад прымяненнем лекавых траў і чаёў у якасці мачагонных, жоўцегонных, слабіцельных сродкаў, а таксама пры захворваннях печані і нырак лепш за ўсё, калі вы параіцеся з урачом, таму што многія з прымяняемых траў бываюць проціпаказаны для некаторых іншых хвароб. Так, напрыклад, хвощ палявы, які прымяняецца ў якасці мачагоннага сродку, проціпаказан пры запаленні нырак і г. д.

Збіраць лекавыя расліны не так ужо проста, як гэта здаецца на першы погляд. Каштоўнасць лекавай сыравіны залежыць ад часу збору і якасці сушкі. У надземных частках раслін максімум дзеючых рэчываў накопліваецца ў перыяд цвіццання. У плодах — у перыяд паспявання, у карэннях — пасля завядання расліны, а ў кары — вясной, калі пачынаецца ўзмоцнены рух сокаў.

Існуе яшчэ шмат карысных лекавых раслін, якія з поспехам прымяняюцца ў медыцыне. Па ўсіх пытаннях, якія датычаць збору, сушкі і прымянення лекавых раслін, неабходна звяртацца ў аптэкі.

О. ЧЫКІН

Валер'ян

Беладонна

Алтэй лекавы

Салодка

Талакнянка

Трыліснік

КАСМЕТЫКА

Сакрэты прыгажосці і маладосці нельга купіць у парфумерным магазіне і ні ў якім іншым. Правільны сон, свежае паветра, сонца і багатая вітамінная ежа — вось сакрэты прыгажосці і маладосці.

Перш за ўсё, нельга забываць, што кожны ўзрост, пара года і нават час дня прад'яўляюць да касметыкі свае патрабаванні. Пудру можна ўжываць штодзённа, незалежна ад часу дня, узросту і месца, дзе вы знаходзіцеся. Адценне пудры выбіраюць у адпаведнасці з натуральным колерам скуры. Так, бландзінкам з белай скурай мы рэкамендуем пудру з ружовым адценнем, а цёмнавалосым жанчынам са смуглай скурай — пудру з адценнем охры. Жанчынам старэйшага ўзросту падыходзіць пудра больш цёмнага адцення; асабліва, калі ў іх сівыя валасы. Загарэлую скуру лепш асвятляць светлай (але не белай) пудрай; гэта надае скуры яснасць, празрыстасць.

Румяны надаюць свежасць бледнаму колеру скуры (бледнасць не ўсім падыходзіць), яны нават дапамагаюць змяніць авал твару. Але паўтараем, — маладым дзяўчатам мы не рэкамендуем падфарбоўваць шчокі — ім дастаткова натуральнага румянца.

Калі ў вас выступаючыя скулы, на носыце румяны толькі на ўпадзінкі шчок. Круглы твар будзе выглядаць прадаўгаватым, калі падрумяніць шчокі ад скроняў праз скулы да носа, і, наадварот, — прадаўгаваты твар зробіцца круглым, калі падрумяніць шчокі бліжэй да скроняў, але не да носа.

Падфарбоўваць бровы і вейкі маладым дзяўчатам можна толькі вечарам, няяркай фарбай натуральнага адцення. Удзень дастаткова расчэсць бровы і вейкі шчотачкай, змочанай вазелінавым маслам.

Памятайце, што колеры губной памады, румяны і лакі на пазногцях павінны гарманіраваць не толькі з колерам валасоў і скуры, але і з адценнем.

Некалькі слоў аб касметыцы для пажылых жанчын. Няправільна, быццам яна ім проціпаказана. Але, ужываючы яе, трэба захоўваць пачуццё меры. Пажылым жанчынам прыйдзеца выбіраць колер фарбаў крыху святлей, чым хо-

чацца. Падведзеныя вочы, рэзка пафарбаваныя вейкі і бровы надаюць твару пажылой жанчыны непатрэбную жорсткасць. Губная памада павінна быць пастэльнага адцення і святлей, чым вы прывыклі ўжываць некалькі год таму назад.

Летам наша скура больш, чым калі-небудзь, мае патрэбу ў доглядзе. Вось некалькі рэкамендацый для жанчын, якія хочуць засцерагчы сябе ад заўчасных маршчын.

Пры сухой скуры раніцай мыцц твар халоднай вадой папалем з малаком. Выцершы твар мяккім ручніком прамакальнымі рухамі, змажце яго якім-небудзь пажыўным крэмам («Янтарь», «Спермацетовый», «Ланолиновый»). Праз 10—15 мінут здыміце крэм папяровай сурвэткай. У сонечныя дні перад выхадам з дому скуру трэба змазаць ахоўным крэмам («Луч», «Приз») і прыпудрыць. Калі ў час летняга адпачынку вам давядзецца доўга быць на сонцы, рэкамендуецца кожныя 2—3 гадзіны змазаць скуру тым жа ахоўным крэмам. Аднак

не трэба пазбягаць сонца. Каб прадухіліць паяўленне маршчын вакол вачэй, трэба насіць ахоўныя акуляры, але толькі на сонцы, а не ўзесь час, таму што цёмнае шкло псуе зрок.

Увечары, за гадзіну да сну, сухую скуру рэкамендуецца працерці вадкім крэмам («Утро», «Бархатный», «Рассвет», «Миндальное молоко»), затым нанесці густы слой вітамінізаванага крэму («Восторг», «Атласный»), а праз 30—40 мінут зняць яго прамакальнымі рухамі папяровай сурвэткай. Ніколі нельга пакідаць крэм на ноч, таму што гэта прыводзіць да ацёку скуры, у выніку якога ўзнікаюць раннія маршчыны.

Пры тлустай скуры летам можна мыцца дватры разы на дзень лубым туалетным мылам, пасля чаго скуру добра працерці ласьёнам («Утро», «Рассвет», «Старт»). Перад выхадам на вуліцу пад пудру ўжываюць крэмы: «Снежинка», «Кристалл», «Лимонный». Ужываць ахоўныя крэмы пры тлустай скуры трэба толькі ў тых выпадках, калі не пажаданы загар. Пры вугравым сыпе ўздзеянне сонечных прамянёў вельмі карысна.

Жанчынам з вяснушкамі або пігментнымі плямамі, незалежна ад характару скуры, рэкамендуецца штодзённа за дзве гадзіны да сну ўжываць крэм «Весна» або маскі з кіслата малака. Крэм «Весна» наносіцца густым слоем на чыстую скуру, на ўвесь твар, за выключэннем верхніх і ніжніх павек; праз паўтары-дзве гадзіны рэшткі крэму здымаюцца папяровай сурвэткай. Не ўжывайце крэм «Весна» удзень, гэта ўзмоцніць пігментацыю.

Пры вяснушках і пігментных плямах летам, у дзённы час, трэба ўжываць ахоўны крэм («Луч», «Приз») і ахоўную пудру, якую няцяжка прыгатаваць самім: да 5 чайных лыжак вашай пудры, дадайце адну чайную лыжку сцёртага ў парашок са-лолу, хіны або таніну.

Пры схільнай да завядання сухой або тлустай скуры рэкамендуецца фруктова-ягадныя, гароднінныя, яечныя або тварожныя маскі.

Як рабіць маскі? Тонкія кавалачкі ваты абмакваюць у кіслае малако або расцёртыя ягады і накладваюць на ўвесь твар. Праз 25—30 мінут вату здымаюць, мыюць твар кіпячонай вадой, без мыла і змазваюць пажыўным крэмам: «Янтарь» — пры сухой скуры, «Идеал» — пры тлустай.

Таксама робяцца маскі са свежых агуркоў. Яны добра засцерагаюць скуру ад загара. Пажыўная маска са старанна расцёртага цэлага яйка змяшчае вітаміны, амінакіслоты і лецыцін. Маска з тварагу, змешанага з кіслым малаком з дадаваннем дробачкі солі, танізуе завядаючую скуру.

Н. УЖВІЕВА — урач-касметалаг.

АБ ТЫМ, АБ СІМ

Натуральны і штучны шоўк, капрон, нейлон і іншыя тканіны не затрымліваюць паху духоў. Спецыфічны пах уласнага цела адбіваецца на якасці духоў. Яны павінны наносіцца на зусім чыстую і здаровую скуру. Не трэба забываць, што духі пігментуюць скуру. Часта яны пакідаюць плямы і на адзенні. Каб пазбегнуць гэтага, з унутранага боку адзення зашываецца кавалачак шарсцяной тканіны, які змочваецца духамі.

Не душыце валасы, рукі і шыю, калі ідзіце на абед або вячэру, а толькі адзенне і прытым элэгку.

* * *

Чай, які застаўся ад заваркі, заліце зноў варам і атрыманым настоем апаласніце валасы. Каштанавыя валасы набываюць залацістае адценне. Слабая заварка ўжываецца для асвятляючых прымо-чак на вочы.

* * *

Калі ўжываеце губную памаду, выцірайце яе кожны вечар, намазвайце губы тлустым крэмам або вазелінам і пасля гэтага выцірайце іх кавалачкам ваты. Кожны вечар і раніцу масіруйце іх мяккім шматком, змочаным у халоднай вадзе. У вадку папярэдне дадайце некалькі кропель лімоннага соку. Вашы губы стануць мяккімі і гладкімі.

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТЫ

Салаты прыгатаўляюць з гародніны, грыбоў, фруктаў, рыбы, мяса, якія бяруць у паасобку або ўсё разам.

З гародніны (агуркоў, памідораў, лісця салаты, радысу і інш.) прыгатаўляюць так званую сырую салату.

Бульбу, буракі, моркву адварваюць у лупінах, гарачымі ачышчаюць, астуджаюць, крышаць. Пакрышаныя часткі перамешваюць са смятанай, соусам маянэз або салатнай запраўкай.

Пасыпаюць дробным зялёным і падаюць у глыбокіх або мелкіх салатніках на гарнір да халодных мясных або рыбных страў, а таксама як самастойную страву з бутэрбродамі.

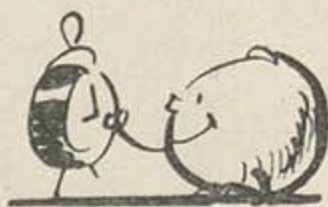
СУП ХАЛОДНЫ З ГАРОДНІНЫ

Нарэзаную кубікамі моркву, цвятную капусту, зялёны гарошак адварваюць у вадзе да мяккасці і ахалоджваюць.

Перад падачай у суп кладуць дробна нарэзаную свежую агуркі, яйка, зялёную цыбулю, кроп, зялёна пятарушкі, смятану, цукар, соль, лімонную кіслату.

Цвятной капусты 400 г, морквы 300 г, зялёнага гарошку (лушчанага) 100 г, свежых агуркоў 100 г, 2 яйкі, зялёную цыбулю, кроп, зялёна пятарушкі, смятану, цукар, соль па смаку.

ЦВЯТНАЯ КАПУСТА У СМЯТАНЫМ СОУСЕ

Цвятную капусту дзеляць на частачкі, прамываюць, закладваюць у кіпячую салёную вадку і адварваюць да мяккасці. Вымаюць з вадкі, кладуць у глыбокае блюда, заліваюць смятаным соусам і пасыпаюць дробным кропам або зялёным пятарушкі.

Для смятаннага соуса муку падсмажваюць на сметанковым масле да светла-жоўтага колеру, разводзяць адварам цвятной капусты, дадаюць смятану і кіпяцяць 5—8 мінут. У канцы дадаюць соль, воцат або лімонны сок, цукар па смаку.

Цвятной капусты 350 г, соль, зялёна.

Смятанны соус: сметанковага масла 1 сталовая ложка, мукі пшанічнай 1 чайная ложка, смятанкі або смятаны чвэрць шклянкі, соль, воцат або лімонны сок, цукар.

БУЛЬБА У МАЛАЦЭ

Бульбу ачышчаюць, наразаюць на кавалачкі, кладуць у форму слямі з дробна нарэзанай цыбуляй, камячкамі сметанковага масла, соллю, заліваюць малаком, форму накрываюць накрывкай і запякаюць у духоўцы пры сярэднім нагрэве да гатоўнасці бульбы. Малако можна замяніць смятанкай або смятанай.

РУЛЕЦІКІ З ТРАСКІ З ПАМІДОРАМІ

Філе траскі пасыпаюць соллю, спырскваюць лімонным сокам і пакідаюць на 10—15 мінут. Затым філе пакрываюць нарэзаным на тонкія палоскі салам і скручваюць рулецікам.

Кладуць у сатэйнік або форму з вогнетрывалага шкла ў растопленае сметанковае масла, у прамежках памешваючы нарэзанымі палавінкамі або чацвярынкамі памідоры, нарэзаную пятарушку, закрываюць накрывкай і тушаць у духоўцы 25—30 мінут.

Філе траскі 750 г, соль, 1 лімон, вэнджанага сала 50 г, сметанковага масла 125 г, памідораў 250 г, зялёна.

ТАКІЯ КАТЛЕТЫ СПАДАБАЮЦА ЎСІМ

Узяць для фаршу пароўну ялавічыну і свініну. Дадаць у фарш замочаны ў малацэ пшанічны хлеб, рэчату цыбулю, усё перамешаць

і прапусціць праз мясарубку, затым пакласці соль, перац і старанна вымешаць. З атрыманай масы зрабіць катлеты, змачыць іх у збітым яйку, запаніраваць у сухарах і смажыць у кіпячым тлушчы на моцным агні. Катлеты пакрываюцца румянай скарынкай, атрымліваюцца сочнымі, захоўваючы тлушч і сок.

Для смажання можна ўжываць шмалец, сумесь алею са сметанковым маслам або з маргарынам.

Калі фарш няглысты, то ў сярэдзіну катлеты пакласці 5 г сметанковага масла.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Пры смажэнні піражкоў, пончыкаў рэкамендуецца браць сумесь тлушчаў з 60% жывёльнага сала і 40% алею. Аладкі смажыць, ужываючы адзін від тлушчу.

Пры пасераванні сельдэрэю, пятарушкі, пастарнаку дарэмна траціцца шмат пахучых рэчываў, таму іх лепш уводзіць у супы сырымі.

Сіроп для кампоту з рэвену вараць з карыцай і гваздзікай. Кавалачкі рэвену кладуць у кіпячы сіроп, даюць яму зноў закіпець, пасля чаго астуджваюць.

Малочны соус будзе смачнейшы, калі пшанічную муку для яго падсушыць, расцерці са сметанковым маслам, развесці гарачым малаком, праварыць і працадзіць.

Сметанковае масла пры смажэнні не пацямнее, калі нагрэтую скавараду папярэдне змазаць алеем.

Ранняя белакачанная капуста мае гаркаваты прысмак. Такую капусту неабходна апусціць на 2—3 мінуты ў вар.

Бульбу трэба класці ў боршч раней, чым буракі. Калі пакласці яе разам з тушанымі буракамі або пазней, то яна доўга не разварэецца (з-за воцатнай кіслаты).

ДРОБЯЗІ, ЯКІЯ ТРЭБА ВЕДАЦЬ...

Вы збіраецеся ў адпачынак. Таму не трэба адкладваць навадзенне парадку ў доме, каб захаваць усё, што можа стаць здабычай моці ў час вашай адсутнасці: праверыць чамаданы, у выпадку неабходнасці паправіць матрацы, пачысціць (праветрыць) коўдры, чахлы з канапы, зімовае адзенне. Памыйце ўсе вашы шарсцяныя рэчы. Пакладзіце іх у цаляфанавы мяшок, добра закрыйце яго.

РАСЛІНЫ ЗНІШЧАЮЦЬ МОЛЬ

Сярод пакаёвых раслін ёсць не толькі дэкаратыўныя. Вось, напрыклад, мольнае дрэва. Гэтая пакаёвая расліна знішчае моль. Кветкі яе па свайму выглядзе нагадваюць шпору пёўна. У народзе гэтую расліну называюць «крапіўка». Яна не мае прыгожых кветак, лісце — нібы ў звычайнай крапівы: такая ж форма ліставой пласцінкі, такія ж зубчкі і нават пакрыта валаскамі, толькі не пякучымі. Расце хутка, набываючы форму пышнага прыгожага кусціка. Пах не прыемна мятай, а калі пакратаеш пальцамі ліст, зараз жа адчуеш моцны пах. Крапіўка сваім пахам згубна дзейнічае на моль, камароў, мух. Размнажаецца чаранкамі.

Вельмі добра асвятляе паветра пакояў і знішчае моль шырока распаўсюджаная ў нас расліна — пеларгонія духмяная. Яе называюць яшчэ геранню духмянай. Шмат у каго на падоконніках стаіць гэтая цудоўная расліна з далікатным пахам лімона. Герань лёгка размнажаецца чаранкамі і лістам. Ліст неабходна сарваць разам з чаранкам і пасадзіць у вільготную глебу, насыпаўшы зверху слой буйназярністага пяску. У лісці пеларгоніі 0,35% эфірнага масла. У гарачы сонечны дзень яна стаіць нібы ахутаная лёгкім воблакам пары. Гэта выпарваецца эфірнае масла, напаўняючы пакой моцным пахам, які добра дэзінфікуе паветра.

Можна ўказаць на яшчэ адну расліну, якая знішчае моль. Гэта багун — вечназялёны невялікі кустарнік з прадаўгаватым лісцем, якое не ападае на зіму.

Багун — расліна з рэзкім і адурманьваючым пахам, даволі ядавітая, сустракаецца часцей за ўсё на балотах. Сухое лісце багуну трэба расцерці на парашок і насыпаць у марлевых мяшчэчкі, а затым пакласці гэтыя мяшчэчкі сярод футравых, шарсцяных і суконных рэчаў. Можна не турбавацца, моль іх не крае.

Летам багуном акурваюць памяшканне, каб знішчыць камароў і мошак.

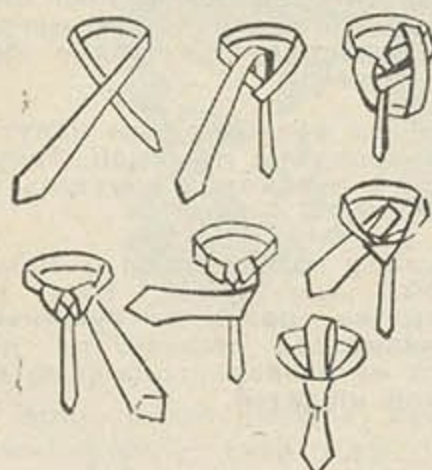
В. Ф. МЯДЗВЕЦКАЯ,
выкладчык Гомельскага педагагічнага інстытута.

ДЛЯ ВАС, МУЖЧИНЫ

ГАЛЬШТУК

Гальштук—асноўная дэкаратыўная деталь мужчынскага касцюма. Ён часта вызначае элагантны або, наадварот, банальны касцюм цалкам.

Гальштукі ў касю палоску (звычайныя, не купонныя), у дробную крапінку, у гарох або ў іншы дробны малюнак, а таксама гальштукі з аднатонных тканін, лічацца класічнымі, яны заўсёды модныя.

Наша прамысловасць выпускае нешырокія гальштукі двух узораў: касога крою і прамога, з прамым шырокім канцом. Для гальштук прамога пакарою не падыходзіць маленькі вузел; таму, завязваючы гальштук, не трэба моцна зацягваць яго. Гэта адносіцца і да гальштукі касога крою. Свабодны вузел лепш захоўвае форму гальштукі.

Як падзеці да выбару гальштукі? Гэта—справа нялёгка, але іменна тут у поўную меру праяўляецца індывідуальны густ чалавека. Трэба памятаць, што гальштук павінен гарманіраваць з касцюмам у цэлым, а не толькі з кашулі або ткані.

най, з якой пашыты касцюм. Выбіраючы гальштук, неабходна ўлічваць колер і структуру тканіны касцюма, колер, малюнак і структуру тканіны кашулі; трэба прымаць пад увагу і паліто, кашулі і г. д.

Лепш выбіраць гальштукі са спецыяльнай гальштучнай тканіны; крэпдэшыні і віскозны шоўк не спалучаюцца з мужчынскім касцюмам.

Белы гальштук не можа быць штодзённым; яго можна надзець ва ўрачыстым выпадку; напрыклад, жаніху на вяселлі.

Не трэба ўдзень надзяваць гальштукі, якія маюць моцны бляск або ярка выражаны эфект «шанжан» (калі адценні колеру змяняюцца пры розным асвятленні тканіны), а таксама чорныя гальштукі. Іх прынята насаць толькі з белай кашулі і чорным вячэрнім касцюмам. Для вячэрніх касцюмаў добра таксама шаўковыя гальштукі з дэталёва распрацаваным малюнкам.

Пінжакам з тканіны букле падыходзіць аднатонны гальштукі, лепш не з шоўку, а з плеченых або фактурных шарсцяных тканін.

Да кашулі з адкрытым або свабодным каўняром, якія носяць без пінжака або з касцюмам спартыўнага тыпу, не прынята надзяваць гальштукі. Не абавязковы гальштук і ў тых выпадках, калі пінжак заменены курткай. Калі кашулю носяць без пінжака (летам),— гальштук падбіраюць да тканіны кашулі. Кашулі з актыўна-дэкаратыўным малюнкам носяць без гальштукі. Да кашулі у палоску і ў клетку не трэба падбіраць гальштукі з такім жа малюнкам, таму што дзве аднародныя па афармленню тканіны будуць сапернічаць, а не дапаўняць адна другую; тут добра аднатонныя гальштукі.

Навучыцеся правільна завязваць гальштук (гл. рыс.).

Байка

Аднойчы напрудвесні
Выпадак быў такі у лесе:
Сярод густых бяроз
З Драздзіхай пасяліўся Дрозд.
І ўжо не дзіва, што праз год
Народзіны ў Дразда
Гуляў пярнаты род.
Расце сыноч,
Дужэ,
Прыгажэ,
Запасы бацькавы пачаў
збываць на бок
Лайдак і абібок.
А калі крыху апярыўся,
На Канарэйцы ажаніўся.
Драздзёнку стала цесна ў хаце,
І ён,
Парушыўшы ў сям'і закон,
Нягледзячы на слёзы маці,
Прагнаў бацькоў
з сялібы вон.

У такой бядзе
ніхто не вінаваты,
А толькі самі
мамы й таты.
Сяргей ХРАМЯНКОУ

„РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА“ ДАПАМАГЛА

Жыхарка вёскі Давідыкава Гаранскага сельсавета Полацкага раёна Н. К. Аўчыннікава напісала ў рэдакцыю пісьмо з просьбай дапамагчы ёй вярнуцца пасля дэкрэтнага водпуску на ранейшую работу загадчыцай магазіна № 3 Гаранскага сельпо, дзе яна працавала дзевяць год. У час дэкрэтнага водпуску яе замяняла жонка старшыні Гаранскага сельсавета В. А. Ягорава, якая пры падтрымцы старшыні райспажыўсаюза тав. Лысенкі адмовілася ад перадачы магазіна тав. Аўчыннікавай. У сувязі з гэтым тав. Аўчыннікава два месяцы была без работы.

Рэдакцыя звярнулася да сакратара Полацкага сельсавета вытворчага парткома КПБ тав. Валодчанкі і атрымала адказ: «Полацкі сельскі вытворчы партком КПБ паведамляе, што тав. Аўчыннікава Наталля Канстанцінаўна адноўлена на ранейшай рабоце. Старшыні райспажыўсаюза тав. Лысенку В. С. указана на недапушчальнасць у далейшым падобных фактаў».

На першай і чацвёртай старонках вкладки — малюнак В. Кавалёва.

Уважлівы муж.

Мал. Л. ЧУРКО

Ветлівы.

— Прашу вас, праходзьце наперад.

Мал. НАБІЛЕСКУ

ГУМАР

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03262.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 1/VI-63 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90¹/₈. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 199088, Зак. 305.

Вы не забылі падпісацца на часопіс «Работніца і сялянка» на другое паўгоддзе 1963 г.? Падпіска прымаецца ўсімі паштовымі аддзяленнямі.

«Работніца і сялянка» пазнаёміць вас з лепшымі жанчынамі рэспублікі. У часопісе вы прачытаеце новыя творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, даведаецеся, як жывуць і працуюць жанчыны братніх рэспублік, як змагаюцца за мір жанчыны ўсяго свету. Вопытныя педагогі сваімі парадамі дапамогуць вам у выхаванні дзяцей, а ўрачы падкажуць, як захаваць здароўе, засцерагчыся ад інфекцыйных захворванняў. Гаспадыня заўсёды знойдзе ў часопісе карысныя для

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

гаспадаркі парады, а аматаркі крою, шыцця і рукадзелля атрымаюць кваліфікаваныя парады ў бясплатным дадатку з выкрайкамі і ўзорамі для вышывання.

Да ведама падпісчыкаў за межамі нашай рэспублікі.

Падпіску на часопіс вы можаце аформіць у сябе на месцы. Напомніце сваім паштовым работнікам, што пра гэта ясна сказана ў каталогу газет і часопісаў на 1963 г. Часопіс «Работніца і сялянка» лічыцца пад індэксам 74995.

Падпісная цана на год — 2 р. 16 к.

на 6 месяцаў

— 1 р. 08 к:

на 3 месяцы

— 54 к.

ВЫПІСВАЙЦЕ СВОЙ ЧАСОПІС «РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА»

ПРИВЕТ
ЖЕНЩИНАМ-
БОРЦАМ
ЗА МИР!